

บทที่ 3

การสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวภายใต้ระบอบการนำของรัฐบาล สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่”

เนื้อหาในบทนี้เป็นการนำเสนอการสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวเพื่อให้เป็น “ผู้หญิงสังคมนิยม” ภายใต้การนำของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาสู่ระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมคือ ในระหว่างปี พ.ศ. 2518 จนถึงปี พ.ศ. 2528 ช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้มีความสำคัญอย่างมากต่อรัฐบาล สปป.ลาว เพราะว่าเป็นระยะแรกของการปรับเปลี่ยนและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ในลาวเกือบทุกด้าน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมใหม่ ที่สำคัญคือ รัฐบาล สปป.ลาว ได้ให้ความสำคัญกับการก่อสร้างคนให้กลายมาเป็นคนแบบใหม่ด้วย นั่นก็คือ “คนสังคมนิยมใหม่” ซึ่งการที่จะทำให้กลายมาเป็น “คนสังคมนิยมใหม่” ได้นั้น ก็จำเป็นต้องสร้างสำนึกร่วมกันของคนในชาติ โดยใช้สื่อประเภทต่างๆ เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอุดมการณ์จากพรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว สู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีวิถีคิดและมีบทบาทตามที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ต้องการ

นโยบายการสร้าง “คนสังคมนิยมใหม่” ของรัฐบาล สปป.ลาว นี้เป็นเรื่องที่จำเป็นจะต้องได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียดชัดเจน เพราะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับนโยบายในการสร้าง “ความเป็นผู้หญิงลาวใหม่” ขึ้นมา นั่นก็คือ การทำให้ผู้หญิงลาวกลายเป็น “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่” (New Socialist Women) ตามอุดมคติของ “พรรคฯ” และ “รัฐบาลลาว” ในระบอบการปกครองใหม่ เพื่อให้ผู้หญิงลาวทั้งหลายมีสถานภาพ หน้าที่ และบทบาทต่างๆ ในระบอบสังคมนิยมอย่างถูกต้องเหมาะสมตามทฤษฎีและตามนโยบายของรัฐบาล

อย่างไรก็ตาม ก่อนจะกล่าวถึงการสร้าง “คนสังคมนิยมใหม่” และ “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่” จำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการณ์ต่างๆ ในประเทศลาวก่อนที่จะประเทศลาว จะได้รับการสถาปนาเป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เพื่อจะได้มองเห็นถึงมรดกทางประวัติศาสตร์ของลาวที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการสร้าง “คนสังคมนิยมใหม่” และ “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่” และเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาสู่ระบอบสังคมนิยมอย่างชัดเจนด้วย

3.1 ประเทศลาวก่อนจะเปลี่ยนเป็นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

3.1.1 บริบทการก่อรูปของราชอาณาจักรลาว

ประเทศลาวหรือประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่เราเรารู้กันในปัจจุบัน ก่อนที่จะได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 เป็นต้นมานั้น ภายหลังจากตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ซึ่งการปกครองของประเทศมหาอำนาจนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้กับคนพื้นเมือง เพราะมีการกดขี่ข่มเหงประชาชน ขูดรีดเงินด้วยการตั้งอัตราภาษีต่างๆ อย่างไม่เป็นธรรม ในขณะที่ประชาชนขาดสิทธิและเสรีภาพและไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและโครงการต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชน ทำให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อเรียกร้องเอกราชภายใต้การนำของปัญญาชนที่เคลื่อนไหวด้วยแรงผลักดันจากอุดมการณ์ชาตินิยม

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเรียกร้องเอกราชของแต่ละประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น นอกจากการที่ชนพื้นเมืองได้รับการกดขี่ของมหาอำนาจจนทนไม่ไหว ก็ยังมีเหตุการณ์ที่สำคัญที่เปรียบเสมือนแรงจูงใจให้เกิดความกล้าที่จะเรียกร้องเอกราชหลายเหตุการณ์ เช่น เหตุการณ์กบฏนักมวยในประเทศจีน เมื่อปี พ.ศ. 2442 เหตุการณ์ญี่ปุ่นรบชนะโซเวียตในสงครามแย่งชิงสิทธิเหนือเกาหลีและแมนจูเรียในปี พ.ศ. 2448 การปฏิวัติของจีนใน พ.ศ. 2454 และการต่อสู้แบบอหิงสาเพื่อต่อต้านการปกครองของอังกฤษในอินเดียในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้น (พิมพ์พรต, 2544)

ในกรณีของลาว เมื่อครั้งแรกที่ฝรั่งเศสขยายอิทธิพลเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฝรั่งเศสได้ยึดครองลาว โดยมีการกำหนดอาณาเขตและจัดรูปแบบโครงสร้างทางการเมืองการปกครองแบบใหม่ (บัวไข เฟื่องพระจันทร์, www.lek-prapai.org, 2552) ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายเศรษฐกิจและการเมืองของฝรั่งเศสที่มีต่อลาวในช่วงนั้นคือ การทำให้ลาวกลายเป็นตลาดจำหน่ายสินค้า นอกจากนี้ยังแบ่งแยกประเทศลาวออกเป็น 3 ภาคคือ ลาวภาคเหนือ ลาวภาคกลางและลาวภาคใต้ (ก๊--ก๊&Efrac12;©0i34, 1987) เป็นต้น

เนื่องจากการปกครองของฝรั่งเศสได้สร้างความไม่พอใจให้กับคนลาวเป็นอย่างมาก เพราะในด้านเศรษฐกิจมีการขูดรีดคนลาวโดยการเก็บภาษีที่ไม่ชอบธรรม การเกณฑ์แรงงานและการขาดสิทธิเสรีภาพในการปกครองบ้านเมืองด้วยตนเอง จึงทำให้คนลาวเกิดความคับแค้นใจ และฝรั่งเศสก็ไม่ได้สนใจกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่ชีวิตของคนลาวเลย การต่อต้านจากชาวลาวกลุ่มต่างๆ จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กิตติคุณ กิตติธรสกุล, 2551:56-67) ตัวอย่าง เช่น ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวภาคกลางและภาคใต้ (ซึ่งเริ่มตั้งแต่ ขบวนการต่อสู้โดยการนำของพ่อกระดวด ปี พ.ศ. 2444-2446 กลุ่มขององค์แก้ว ปี พ.ศ. 2444-2453 กลุ่มองค์กมมะดำ พ.ศ. 2453-2480 และกลุ่มของนายครุคำ พ.ศ. 2463) นอกจากนี้ ยังมีขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวภาคเหนือ (ซึ่งนับตั้งแต่ก่อตั้งตั้งแต่กลุ่มพระยาคำลือ ปี พ.ศ. 2451 กลุ่มเจ้าฟ้าปัดใจ พ.ศ. 2461 กลุ่มของสุวรรณภูมิ พ.ศ. 2451-2453

กลุ่มม้งเหนือ พ.ศ. 2457-2458 กลุ่มองค์แสน พ.ศ. 2458-2460) โดยที่การต่อสู้ของกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสบางกลุ่มได้รับความร่วมมือจากกลุ่มคอมมิวนิสต์อินโดจีน (พ.ศ. 2473-2488)

อย่างไรก็ตาม ฝรั่งเศสเองก็มีบทบาทสำคัญในการสร้างความคิดชาตินิยมลาว กล่าวคือ ฝรั่งเศสได้สร้างสำนึก “ความเป็นลาว” ขึ้นให้กับคนลาว เนื่องจากฝรั่งเศสไม่ต้องการให้คนลาวผูกพันกับ “ความเป็นไทย” โดยเฉพาะอย่างยิ่งความศรัทธาต่อพุทธศาสนาแบบไทยและความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ไทย ดังนั้นฝรั่งเศสจึงพยายาม โดยพยายามสร้างความหมายเกี่ยวกับ “ความเป็นลาว” ที่แตกต่างจาก “ความเป็นไทย” ดังจะเห็นได้จากกิจกรรมของ “โครงการปฏิรูปลาวเพื่อฟื้นฟูชาติ” ในปี พ.ศ. 2483 เพื่อดำเนินกับลัทธิ “ไทยเป็นใหญ่” หรือนโยบาย “สร้างชาติไทยให้เป็นมหาอำนาจในแหลมทอง” ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งในช่วงนั้นเองได้มีการณรงค์ให้ชาวลาวและชาวไทยสำนึกว่าเป็นคนเชื้อชาติไทยเหมือนกัน และเรียกร้องให้ “ชาวลาว” จำนวนมากเข้าร่วมวงไพบูลย์กับ “คนเชื้อชาติเดียวกัน” ในบริบทดังกล่าวนี้ฝรั่งเศสจึงพยายามสร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นลาว” ขึ้นให้แตกต่างไปจาก “ความเป็นไทย” (ปณิตา สรวาสี, 2546: 1) จะเห็นได้ว่าฝรั่งเศสได้สนับสนุนให้เกิดการรื้อฟื้นวรรณกรรมลาวต่างๆ ขึ้นมาอย่างมากมาย เช่น วรรณกรรมเรื่อง “พื้นขุนบรมราชาธิราช” “พื้นเมืองหลวงพระบาง” “พื้นเมืองพวน” “พื้นเมืองจำปาศักดิ์” “พื้นเมืองเวียงจันทน์” “ตำนานอุรังคธาตุ” “ตำนานพระบาง” “ตำนานพระแก้วมรกต” เป็นต้น เพื่อที่จะทำให้คนลาวรู้ถึงความเป็นมาของตน ทำให้คนลาวเกิดสำนึกเรื่อง “ชาติ” และ “ชาตินิยม” และทำให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติตน (ดร.บัวไข เฟื่องพระจันทร์, www.lek-prapai.org, 2552)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง สภาพการณ์ของโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไป ฝรั่งเศสพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อเยอรมัน ทำให้อิทธิพลของฝรั่งเศสในเอเชียอ่อนแอลงมาก เป็นเงื่อนไขอันนำไปสู่การเคลื่อนไหวของขบวนการต่อสู้กู้ชาติในแถบอินโดจีนที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ช่วงเวลานี้ถือได้ว่าเป็นระยะเวลาที่มีความสำคัญและมีความหมายทางประวัติศาสตร์ของการเติบโตของขบวนการสร้างชาติลาวเพื่อเรียกร้องเอกราช โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ขบวนการลาวอิสระ” ที่ได้ประกาศเอกราชให้แก่คนลาวในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2488 โดยการนำของเจ้าฟ้าัดชะลาด และสมาชิกของกลุ่มที่สำคัญ เช่น เจ้าสุวันนะพูมา ท่านพุมิวังวิจิต ท่านกระต่าย โคนสะสอลิด ซึ่งบุคคลเหล่านี้ต่างก็มีบทบาทสำคัญใน “โครงการปฏิรูปลาวเพื่อฟื้นฟูชาติ” ในช่วงฝรั่งเศสปกครองลาว ดังที่ได้เกริ่นนำมาแล้ว ซึ่งในขบวนการต่อสู้ดังกล่าวได้มีการสร้างความรู้สึกลัทธิชาตินิยมในหลายวิธีด้วยกัน เช่น มีการออกดวงตราไปรษณียากรแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรกของลาวที่เป็นรูปไตรรงค์วงเดือนในปี พ.ศ. 2494 การเขียนประวัติศาสตร์ลาว การแต่งบทเพลงปลุกใจจำนวนมาก ฯลฯ (กิตยุมม์ กิตติธรสกุล, 2551: 56-67)

อุดมการณ์ชาตินิยมที่ถูกสร้างขึ้นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อปลุกกระดมและกระตุ้นความรู้สึกให้แก่ประชาชนให้มีความรู้สึกอีกหิม มีความรู้สึกรักชาติและมีความสำนึกในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ในเวลาต่อมาอุดมการณ์ชาตินิยมดังกล่าวนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศสของปวงชนชาวลาวจนได้รับชัยชนะและได้ประกาศเอกราชสมบูรณ์ในที่สุด

อย่างไรก็ตาม การได้เอกราชไม่ได้นำลาวไปสู่ความมั่นคงทางการเมืองและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เพราะหลังจากที่ลาวได้รับเอกราชไม่นาน ก็เกิดความแตกแยกทางการเมือง โดยขบวนการ “แนวลาออิสระ” ได้แยกออกเป็นสองฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายหนึ่ง คือ “ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรลาว” (รบล) (ฝ่ายขวา) ที่มีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่เวียงจันทน์ และมีเป้าหมายชีวิตประทับอยู่ที่หลวงพระบาง ซึ่งสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุน เน้นการปกครองแบบประชาธิปไตยและอุดมการณ์ชาตินิยมที่ผูกพันความเป็นชาติไว้กับสถาบันพระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนา เช่น มีการส่งเสริมให้ราชวงศ์เป็นศูนย์กลางอำนาจและเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของประชาชนทั่วประเทศ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นจากการพิมพ์พระฉายาลักษณ์ของพระมหากษัตริย์และพระราชินีลงในปฏิทินและแจกจ่ายไปทั่วประเทศ มีการตีพิมพ์บทความต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจในนิตยสารและกระจายข่าวเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจทางวิทยุอยู่เสมอ (Grant Evans, 2549; 178)

อีกฝ่ายหนึ่ง ได้แก่ “แนวลาอักชาติ” (หรือ “แนวลาสร้างชาติ” ในปัจจุบัน)¹ (ฝ่ายซ้าย) ซึ่งอยู่ภายใต้การนำของ “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” (พปปล) มีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่แขวง (จังหวัด) พงสาลีและแขวงเชียงขวาง โดยมีเวียดนามเหนือและพันธมิตรค่ายสังคมนิยมให้การสนับสนุน (ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์, 2548: 132) มีการใช้สื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุเช่นเดียวกัน เพื่อการเผยแพร่และโน้มน้าวให้ประชาชนศรัทธาในชาตินิยมแบบสังคมนิยมที่ให้ความสำคัญกับความเป็นชาติบนความเสมอภาพเท่าเทียมกันในทุกชนชั้นและเชื้อชาติ แต่จุดเด่นที่ทำให้ “แนวลาอักชาติ” ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเป็นอย่างมาก นั่นก็คือ การเน้นให้ชาติลาวยุติการพึ่งพาต่างชาติ โดย “แนวลาอักชาติ” ได้โจมตีฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรลาวอยู่เสมอ ว่าเป็นเพียงรัฐบาลหุ่นเชิดของฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา (ปริยาภรณ์ กันทะลา, 2552: 4)

กล่าวได้ว่า ตลอดช่วงเวลา 30 ก่อนการจะถึงชัยชนะใน พ.ศ. 2518 เป็นช่วงระยะของการต่อสู้แข่งขันกันอย่างเข้มข้นระหว่างฝ่าย “รัฐบาลราชอาณาจักรลาว” (รบล) กับฝ่าย “แนว

¹ แนวลาสร้างชาติ (Lao Front National Construction) (LFNC) เป็นองค์กรมวลชนที่มีบทบาทในการปลุกกระดมมวลชนในลาว ได้รับการสร้างตั้งเพื่อสืบต่อและเสริมขยายภารกิจแห่งความสามัคคีกับบรรดาเผ่าในการต่อสู้ปลดปล่อยประเทศชาติเข้าในการปกครองและก่อสร้างสังคมนิยมของประชาชนลาวในปัจจุบัน (อ้างอิงในประวัติศาสตร์ลาว ดิคำบรรพ์-ปัจจุบัน หน้า 1056)

ลาวอัคชาติ” ซึ่งทั้งสองต่างก็ชูแนวคิดชาตินิยมตามแบบของตนและใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการได้รับความศรัทธาจากประชาชน จนในที่สุดในช่วง พ.ศ. 2515-2516 แต่ละฝ่ายได้หันกลับมาเจรจาทางการเมืองซึ่งจะนำสู่การยุติการรบ หลังจากนั้นก็มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมร่วมชั่วคราว และคณะกรรมการเมืองแห่งชาติขึ้นมา (คารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2548: 132)

ในวันที่ 25 พฤศจิกายน 2518 คณะรัฐบาลผสมชั่วคราวและคณะกรรมการเมืองแห่งชาติได้จัดการประชุมขึ้นที่เมืองเวียงไซ แขวงห้วยพัน (จังหวัดห้วยพัน) โดยมีท่านสุพานวง เป็นประธานการประชุมดังกล่าวได้มีการลงมติอย่างเป็นเอกฉันท์ว่า ให้ลบล้างระบอบราชาธิปไตย โดยท่านสุพานวง และ ท่านพูมี วงวิจิต ได้นำเอาผลของการประชุมดังกล่าวมากราบบังคมทูลต่อเจ้ามหาชีวิต สีสะหว่าง วัดทะนา ที่หลวงพะบาง หลังจากนั้นก็ได้มีการประกาศสละราชสมบัติในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2518 (๑๖๔,๐๙๐๐ |÷©êòÀ©© ²É° £½-½, 2005)

มีการประชุมใหญ่ผู้แทนทั่วประเทศในวันที่ 1-2 ธันวาคมปี พ.ศ. 2518 และเป็นการประชุมครั้งที่สำคัญที่สุดครั้งหนึ่งจนถึงได้ว่าเป็นการประชุมครั้งประวัติศาสตร์ของลาว เพราะเป็นการประชุมที่ได้มีการลงมติรับการสละราชสมบัติของกษัตริย์ พร้อมกับยุบรัฐบาลชั่วคราวและคณะกรรมการเมืองแห่งชาติ แล้วได้สถาปนา “ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” (สปป.ลาว) (Lao People’s Democratic Republic) อย่างเป็นทางการ (๑๖๔,๐๙๐๐ |÷©êòÀ©© ²É° £½-½, 2005) โดยประกาศต่อประชาชนคนลาวทั่วประเทศและทั่วโลกให้รับรู้่ว่า ประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ได้ก้าวเข้าสู่ศักราชใหม่ (ระบอบการปกครองแบบใหม่) เป็นศักราชแห่งความมี “สันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย เอกภาพและวัฒนาถาวร” (Peace Independent Unity Democracy and Prosperity) และคนลาวเป็นเจ้าของประเทศของตนอย่าง “สมบูรณ์”

3.2 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภายใต้การนำของ “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว”

ภายหลังการสิ้นสุดการปฏิวัติชาติประชาธิปไตย ลาวได้สถาปนามาเป็นประเทศมาเป็นสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว (สปป. ลาว) (Lao People’s Democratic Republic) (Lao P. D. R) ภายใต้การนำของ “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว”² (พปปล) (The Lao People’s Revolution

² “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” (Lao People’s Revolution Party) เป็นพรรคคอมมิวนิสต์ที่จัดตั้งรัฐบาลในลาว และเป็นพรรคเดียวที่มีอำนาจสูงสุดในการจัดรูปแบบการเมืองการปกครองรวมถึงการจัดรูปแบบทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีกำเนิดจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนที่เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2473 จนสลายตัวไปใน พ.ศ. 2494 จากนั้นจึงเกิดพรรคคอมมิวนิสต์ในลาวเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2498 โดยเป็นองค์กรแกนนำของ “แนวลาวยุติการ” และ “ขบวนการปลดปล่อยลาว” พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้เปลี่ยนชื่อจาก “พรรคประชาชนลาว” มาเป็น “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2518. (อ้างอิง เอกสารออนไลน์ www.pikimedia.com)

Party) ซึ่งเป็นพรรคฯ ที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างสูงในการทำการปฏิวัติเพื่อต่อสู้ปลดปล่อยประเทศ ออกจากการปกครองของประเทสหราชอาณาจักรได้เป็นผลสำเร็จ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นพรรค การเมืองเดียวในลาวและเป็นพรรคฯ ที่ได้เข้ามาควบคุมและจัดรูปแบบการเมืองการปกครองแบบ ใหม่ให้แก่ลาว ในรูปของระบอบสังคมนิยมที่มีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (Central - Planned) โดย “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” และ “รัฐบาลลาว” มีอำนาจสูงสุดไม่ว่าจะเป็นทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง

ในฐานะผู้นำของระบอบการปกครองแบบใหม่ “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” และ “รัฐบาลลาว” มีความมุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะนำพาประเทศลาวให้เดินไปตามเส้นทางสังคมนิยม โดยทำการ “ปฏิวัติสังคมนิยม” หรือเรียกอีกอย่างว่าเป็น “การปฏิวัติทางอุดมการณ์และวัฒนธรรม” (อนินทร์ พุฒิชิต, 2547) ซึ่งถือเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศสังคมนิยม ภายหลังที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวยึดอำนาจและสถาปนาประเทศได้เป็นผลสำเร็จ

การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายข้างต้นได้ จะต้องมีการสร้างสรรค์และปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ อย่างมากมายภายในประเทศเนื่องจากว่าประเทศลาวยังอยู่ในสภาพหลังสงคราม ซึ่งสถานการณ์ ภายในประเทศยังไม่สงบและยังขาดเสถียรภาพทั้งทางด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม อีกทั้งมีความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์อีกด้วย ในกรณีนี้ “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” และ “รัฐบาลลาว” จำเป็นที่จะต้องทำให้ประชาชนลาวภายในชาติเชื่อมั่นและศรัทธาในแนวทางและ นโยบายที่พรรคฯ และ รัฐบาลลาวได้กำหนดเอาไว้ โดยมีการกำหนดแผนพัฒนาและสร้างสรรค์ ประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

แผนพัฒนาและสร้างประเทศชาติในระยะการฟื้นฟูชาติ (พ.ศ. 2518-2521)

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาสู่ระบอบการปกครองแบบสังคม นิยม “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” และ “รัฐบาลลาว” ได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาระยะสั้น ในช่วงการฟื้นฟูประเทศ แผนนี้มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การปรับระบบเศรษฐกิจเพื่อให้ ประเทศลาวสามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งเริ่มมีการรณรงค์ในท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศเพื่อให้ ประชาชนเห็นความสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ต่อด้านการประกอบอาชีพที่ไม่ บริสุทธิ์และโจมตีคนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม เพื่อจะสร้างทัศนคติใหม่ให้ สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่มีการวางแผนจากส่วนกลาง (อนินทร์ พุฒิชิต, 2547: 38)

แผนพัฒนาและสร้างสรรค์ประเทศเบื้องต้น 3 ปี (พ.ศ. 2521-2523)

แผนพัฒนาเบื้องต้น 3 ปีแรกนี้เป็นก้าวที่สำคัญเป็นอย่างมากของรัฐบาลลาวในอันที่จะสร้างระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่มีการวางแผนโดยส่วนกลาง และสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบสังคมนิยมขึ้นใหม่ โดยเน้นภาคเกษตรกรรม รัฐบาลได้มีนโยบายให้เกษตรกรทั่วประเทศจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรแบบนารวม (Collectivize agriculture) อันเป็นระบบการผลิตขนาดใหญ่ที่มีระบบการจัดการการแลกเปลี่ยนแรงงานและการใช้เครื่องมือการผลิตร่วมกัน ส่วนภาคอุตสาหกรรมการค้า รัฐบาลลาวได้ดำเนินการโอนกรรมสิทธิ์ของเอกชนให้เป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนรวมหรือของรัฐ มีการจัดตั้งสหกรณ์การค้าและร้านขายสินค้าของรัฐ เพื่อจำกัดพ่อค้าคนกลางผูกขาดการค้าทั้งภายในและต่างประเทศ รวมไปถึงการจัดตั้งธนาคารแห่งรัฐเพื่อกอควบคุมทางการเงิน การคลังเพื่อบริหารเศรษฐกิจแห่งชาติทั้งหมดโดยส่วนกลาง

อย่างไรก็ตาม ผลของการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจสู่สังคมนิยมดังกล่าวก็ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลผลิตทางการเกษตรแบบนารวมตกต่ำ ทำให้ขาดแคลนอาหารและสินค้าบริโภคและอุปโภค นโยบายเศรษฐกิจดังกล่าวจึงได้รับการต่อต้านจากประชาชนอย่างกว้างขวางจนทำให้รัฐบาลต้องเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการประกาศ “ข้อคิดที่ 7” ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2522 อันนำมาสู่การผ่อนคลายความเข้มงวดในการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจไปสู่ระบบสังคมนิยม และเป็นที่มาของแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจในแผนการ 5 ปีต่อมา (อนินทร์ พุฒโชติ, 2547: 38-39)

แผนพัฒนาและสร้างสรรค์ประเทศ 5 ปีฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2523-2528)

เป็นแผนพัฒนาและสร้างสรรค์ประเทศที่ปรับปรุงขึ้นจากข้อบกพร่องต่างๆ ของแผนพัฒนาในช่วง 3 ปีแรก ตามคำแนะนำจากผู้แทนของสหภาพโซเวียต ที่เน้นการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตและเวียดนาม แม้ความสำคัญของแผนพัฒนานับนี้ จะยังคงยืนยันในเจตนารมณ์ที่จะสร้างระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่มีการวางแผนและควบคุมโดยรัฐ แต่รัฐบาลก็ได้ผ่อนคลายความเข้มงวดของแผนปฏิรูปเศรษฐกิจสู่ระบบสังคมนิยม เช่น ปรับปรุงสหกรณ์เกษตรกรรมแบบนารวมใหม่โดยเน้นความสมัครใจของประชาชน ขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้จัดตั้งสหกรณ์การค้าและร้านค้าของรัฐเพื่อให้มีบทบาทสำคัญในการแข่งขันในตลาด (อนินทร์ พุฒโชติ, 2547: 39-40)

ถึงจะมีแผนพัฒนาและสร้างสรรค์ประเทศชาติในระยะใหม่เพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ในลาวอย่างมากมายก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่สิ่งสำคัญก็คือ ความพยายามปรับเปลี่ยนประชาชนให้กลายเป็น “คนใหม่” หรือคนในอุดมคติของพรรคฯ และรัฐ โดยมีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ให้กับประชาชนภายในชาติเพื่อการก้าวขึ้น

สู่ระบอบการปกครองแบบใหม่ ดังจะเห็นได้จากการกำหนดหน้าที่ในการปฏิวัติของประเทศใน
ระยะใหม่ เช่น

“เพิ่มทวีความสามัคคีปวงชน สามัคคีบัณฑิตชนชาติ กำแน่นและเสริมขยายภาระบทบาท
ของอำนาจการปกครองประชาธิปไตยภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว
ก่อสร้างและเสริมขยายสิทธิเป็นเจ้ารวมหมู่ของประชาชนค้ำค้ำประกันประชาชนผู้ออก
แรงงาน ดำเนินการปฏิวัติ 3 ประการไปพร้อมๆ กัน: การปฏิวัติทางด้านการฟัวพันแห่ง
การผลิต การปฏิวัติทางด้านวิทยาศาสตร์เทคนิค การปฏิวัติทางด้านแนวคิดและ
วัฒนธรรม ในนั้นเอาการปฏิวัติทางด้านวิทยาศาสตร์เทคนิคเป็นกะแจะ (กุญแจ) ค้ำค้ำ
และ เอาการปฏิวัติทางด้านแนวคิดและวัฒนธรรมไปก่อน จัดตั้งการผลิตค้ำใหม่ เอา
กลีกรรรม ป้าไม้เป็นพื้นฐานเพื่อยขยายอุตสาหกรรม ชุกยู๋ (ผลักค้ำ) การหันเปลี่ยนเป็น
อุตสาหกรรม สังคมนิยมเทื่อละ(ทีละ) ก้าว เทื่อเอาการหันเปลี่ยนอุตสาหกรรมเป็นหน้าที
ใจกลางของตลอดค้ำผ่านขึ้นสู่สังคมนิยม ก่อสร้างการผลิต ขนาดใหญ่สังคมนิยม
ก่อสร้างระบอบเป็นเจ้ารวมหมู่สังคมนิยม ก่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ คนใหม่สังคมนิยม
ลบล้างระบอบคนชุกริดคน ลบล้างความทุกขัยากล้าหลังเป็นก้าวๆ เชิดชูสติระวังตัวอยู่
เสมอ เพิ่มทวีกำล้งป้องกันความสงบและป้องกันชาติ ทุบม้าง(ทำลาย) ทุกกลอุบายของ
จักรวรรดิและลูกมืออย่างเต็ดเต็ยวและทันการ ปกป้กรักรักษาและบูรณะความเป็นเอกราช
เอกภาพให้ค้ำถ้วนสมบูรณ์ ปกป้กรักรักษาหมากผลแห่งการออกแรงงานของประชาชน
รับประกันประเทศก้าวขึ้น(ก้าวขึ้น)สู่สังคมนิยมอย่างว่องไวและหนักแน่น ประกอบ
ส่วนอย่างค้ำหน้า เข้าใจขบวนการปฏิวัติและปกป้กรักรักษา สันติภาพในเอเชียอาคเนย์และ
ในโลก”

(Äi¹⁰- 2ö¹³4-, 1977: 51)

ข้อความข้างค้ำสะท้อนให้เห็นแนวความคิดหลายประการจากพรรคฯ และรัฐบาลลาว
ที่ไม่เพียงแต่พยายามจะนำประเทศลาวเดินไปสู่เส้นทางแห่งความเป็นสังคมนิยม แต่ยังพยายาม
สร้างคนแบบใหม่เพื่อยให้สอด้รับไปกับอุดมการณ์ในระบอบการปกครองใหม่ด้วย โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งแนวความคิดทางด้านวัฒนธรรม เพื่อยปรับเปลี่ยนแนวความคิดของประชาชนภายในชาติให้มีวิธี
คิดและมีบทบาทที่สอด้รับไปกับวิถีทางที่ พรรคฯ และรัฐบาลลาวต้องการ ดังจะเห็นได้จากการให้
ความล้าค้ำจากพรรคฯ และรัฐเกี่ยวกับ “การปฏิวัติทางด้านแนวความคิดและวัฒนธรรม” ในการ
ก้าวขึ้นสู่ระบอบการปกครองแบบใหม่ เพราะการสร้างสังคคใหม่ (สังคมนิยม) ไม่เพียงแต่จะสร้าง
พื้นฐานแห่งการผลิตเท่านั้น แต่ยังต้องให้ความล้าค้ำกับกำล้งผลิตที่เป็น “คนใหม่สังคมนิยม” ด้วย

การปฏิวัติทางด้านแนวคิด

เป็นหนึ่งในจุดมุ่งหมายที่สำคัญเป็นอย่างสูงของ “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” และ “รัฐบาลลาว” ในการวางรากฐานทางความคิดให้กับประชาชนภายในชาติเพื่อให้ประชาชนมีทัศนคติตามที่พรรคฯ และรัฐต้องการในการก้าวขึ้นสู่ระบอบการปกครองใหม่ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะทำให้เจ้าหน้าที่รัฐ ทหารและประชาชนทั่วไปหันมาศรัทธาในแนวทางที่พรรคฯ และรัฐบาลลาว ดังคำกล่าวของไกสอน พมวิหาน ต่อไปนี้

“ต้องสืบต่อการศึกษา อบรม เชิดชูจิตใจรักชาติและรักสังคมนิยม ความรักชาติและรักสังคมนิยม เป็นการติดพันกับความรักชาติสังคมนิยม พร้อมทั้งจะสมทบความรักชาติสังคมนิยมกับจิตใจสากล ชัมทรัพย์กับทักษะสากลกรรมาชีพต่อต้านแนวคิดชาตินิยมแคบ เห็นแก่แต่ชาติ ด้านแนวคิดโตคำ และเอื้อยอิง(พึ่งพิง) พร้อมบำรุงน้ำใจออกแรงงาน นำใจรับใช้การผลิต และชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชน น้ำใจนอมของส่วนรวม ยกกระตือรือร้นนำใจประหยัด ด้านแนวคิดจี๋ค่าน (จี๋เกียจ) เกะกิน ขูดรีด โลภมาก และฟุ่มเฟือย”

(Äi¹⁰- 2ö¹³⁴-, 1977: 83-84)

การปฏิวัติทางวัฒนธรรม

เนื้อหาบางตอนของบทรายงานของท่าน ไกสอน พมวิหาน นายกรัฐมนตรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เกี่ยวกับสถานการณ์ในปีที่ผ่านมาหลังจากการปฏิวัติชาติ และกำหนดทิศทางและหน้าที่ในการปฏิวัติใน พ.ศ. 2521 สะท้อนจุดมุ่งหมายในการปฏิวัติวัฒนธรรม ดังนี้

“พวกเราต้องตั้งหน้า ก่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ ที่มีเนื้อหา สังคมนิยม ซึ่งแสดงออกเป็นจริงถึง ลักษณะปฏิวัติ ลักษณะชาติ และ ลักษณะมหาชน ต้องสู้ด้วยความมุ่งมั่น เหนียวแน่น เค็ดเคียวเพื่อลบล้างร่องรอยเศษเหลือของแนวคิดวัฒนธรรมศักดินา-ล่าเมืองขึ้น เสริมขยายมรดกด้านวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติ ขยายทุนรอนวัฒนธรรมที่ได้สร้างขึ้นมาในขบวนการวิวัฒน์แห่งการต่อต้านและการปฏิวัติ รับเอาหมากพลแห่งความศรัทธาของมวลมนุษยชาติอย่างมีการเลือกเฟ้น เพื่อทำให้วัฒนธรรมของเราอุดมมั่งมีขึ้นอีก และเสริมขยายมูลเชื้อรักชาติ เอาจิตใจรักชาติ รักสังคมนิยมติดพันกับจิตใจสากลกรรมาชีพ เสริมขยายมูลเชื้อออกแรงงาน ขยันหมั่นเพียร อดกลั้นอดทน และประคองสร้างของประชาชนบรรดาเผ่า เชิดชูชีวิตกองประเพณีอันงามของประชาชนเรา สร้างสาชีวิตใหม่ ชีวิตที่ออกแรงงานต่อสู้เพื่อประเทศชาติ เพื่อสังคมนิยม”

(Äi¹⁰- 2ö¹³⁴-, 1977: 87-88)

จากข้อความที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงสาระสำคัญหลายประการในความพยายามสร้างสำนึกความเป็นชาติและความเป็นลาวของรัฐบาลลาว โดยเน้นความสำคัญของวัฒนธรรมของชาติลาวใหม่ที่มีเนื้อหาสังคมนิยม ผสมผสานจิตใจรักชาติ รักระบอบสังคมนิยม เข้าใจจิตใจแบบสากลนิยมของชนชั้นกรรมาชีพ เสริมขยายมูลเชื้อออกแรงงาน ขยันหมั่นเพียร อดออมกล้าหาญ สร้างสรรค์ชีวิตใหม่ ต่อสู้เพื่อประเทศชาติ และเพื่อสังคมนิยม นอกจากนี้ยังเน้นให้ได้รับความเจริญต่างๆ ที่มวลมนุษยชาติได้สร้างสรรค์เอาไว้เข้ามาใช้ในประเศลาวเพื่อให้วัฒนธรรมลาวมั่งคั่งสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ให้รับอย่างเลือกสรรให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมลาว พร้อมกับเชิดชู “ฮีตคองประเพณีอันงามของประชาชน” หรือจารีตประเพณีอันดีงามของประชาชน ตัวอย่าง เช่น “»ó© 12 £º 14” (ฮีต 12 คอง 14)³ ที่ได้ถูกยึดถือและปฏิบัติกันมาอย่างช้านานจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจารีตประเพณีส่วนใหญ่แล้ว จะสอนให้มีความเรียบร้อย กิริยามารยาท มีสัมมาคารวะอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนลาวส่วนใหญ่แล้วจะมีเอกลักษณ์ (อัตลักษณ์) ทางด้านจารีตประเพณี ความเชื่อ มีค่านิยมเฉพาะ เพื่อเป็นสิ่งที่กำหนดแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ (Jø-1¾Á-1¾, 1¾S¾©, 2005: 34) ที่สำคัญก็คือ จารีตประเพณีดังกล่าวนี้ โดยส่วนใหญ่แล้วจะเน้นสอนแต่ผู้หญิงให้เป็นผู้ปฏิบัติมากกว่าผู้ชายลาว ดังปรากฏผ่านคำสอนที่ว่า “เฮือน 3 น้ำ 4” (เรือน 2 น้ำ 4) ที่ผู้หญิงลาวจะต้องปฏิบัติและถ้าผู้หญิงทำได้ก็จะเกิดผลดีแก่ตนและแก่สังคม

การที่จะทำให้อุดมการณ์และแนวความคิดดังกล่าวของพรรคฯ และรัฐกลายเป็นจริงได้ก็ต้องได้มีการสร้างความหมายหลายประการขึ้นมา ซึ่งความหมายดังกล่าวถูกสร้างขึ้นและส่งผ่านช่องทางที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นสำนึกความเป็นชาติลาวและความเป็นลาวสู่ประชาชนภายในชาติเพื่อทำให้ประชาชนลาวมีทัศนคติสอดคล้องไปกับความเป็นชาติและความเป็นลาวที่พรรคฯ และรัฐได้นิยามเอาไว้ ดังจะเห็นได้จากรูปธรรมต่างๆ ต่อไปนี้

³ “ฮีต 12 คอง 14” แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ

“ฮีต 12” ที่หมายถึง 12 ฮีตของลาวในแต่ละเดือน ตัวอย่างเช่น มกราคม ทำบุญเลี้ยงผีฟ้า ผีดิน ผีคน ผีพญานาค ทำบุญรานข้าว (เพื่อแสดงความกตัญญู รู้คุณข้าว) มีนาคม ทำบุญ ข้าวจี ปัจจุบัน มีวันชบูชาข้าวเพิ่มมาด้วย เมษายน ทำบุญธรรมเทศนา หรือ บุญพระเวส พฤษภาคม บุญสังขานปีใหม่ (ปีใหม่ของลาว) มิถุนายน บุญบั้งไฟ กรกฎาคม บุญเลี้ยงผีแม่เหล็กมือสิงหาคม บุญเข้าพรรษา กันยายน บุญห่อข้าวประดับดิน ตุลาคม บุญห่อข้าวหลาก พุทธจักขณ บุญออกพรรษา และ ธันวาคม บุญกฐิน

“คอง 14” หมายถึง กฎที่กำหนดไว้ซึ่งทุกคนจะต้องรู้และปฏิบัติตาม ตัวอย่างเช่น 1 เมื่อมีงานสมโภชน์ ผลไม้เป็นรวงเป็นลูก ทั้งหญิง-ชาย เด็กผู้ใหญ่อย่างพียงกันก่อนให้นำไปทำบุญให้แก่ผู้มีศีลก่อนแล้วจึงกิน 2 อย่าโลกด่าซัง อย่าใช้คำหยาบ พูกจาแขงกระด้างต่อกัน 3 ให้พร้อมกันทำวัตรล้อมวัดและล้อมบ้านของคน 4 ให้ล้างเท้าก่อนจะขึ้นบ้าน 5 ถึงวัน สิด ให้ ถือ สิด 8 และ 15 คารวะ “ก้อนเส้า” (เตาหิน 3 ขา) บันได ประตูบ้าน และ ที่อยู่อาศัย 6 ให้เอาน้ำทำความสะอาดร่างกายก่อนนอน 7 ให้แต่งขนคอกไม้รูปเทียน คารวะสามีและพ่อของตนทุกวันสิด 8 เมื่อแรม 15 และ สิด 15 ถ้าให้นิมนต์พระสงฆ์มาสาวดมน ที่บ้านแล้วทำบุญใส่บาตร 9 พระภิกษุสามเณรมาบิณฑบาต อย่าให้ท่านรอ อย่าให้มีอุบาสกหรือถูกส่วนต่างๆ ในร่างกายของพระภิกษุสามเณร 10 เมื่อพระภิกษุสามเณรเข้ากรรม (ถือศีล) ให้มีดอกไม้รูปเทียนและเครื่องบริขาร ไปถวาย 11 เมื่อพระภิกษุสงฆ์ เดินผ่านในหนึ่งแล้วไหว้ 12 อย่าเหยียบเงาของพระภิกษุสงฆ์หรือผู้มีศีลบริสุทธิ์ 13 อย่าเอาเศษอาหารหรือ อาหารที่เรากินไปถวายให้พระภิกษุสงฆ์ และ 14 อย่าเสพกามฉุนวันสิด วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชาและวันสงกรานต์ อย่างเด็ดขาด (สุริตร พรหมวงสา,

3.3 ความหมายของ “ชาติลาว”: อัตลักษณ์กับการสร้างสำนึกความเป็นลาว

อัตลักษณ์ชาติเป็นผลมาจากการนิยามความหมาย “ชาติ” และ “ความเป็นชาติ” ผ่านวิธีการที่หลากหลาย ส่วนมากกระทำผ่านสัญลักษณ์บางอย่างเช่น เพลงชาติ ธงชาติ อนุสาวรีย์ เป็นต้น โดยปลูกเร้าให้เกิดความรู้สึกรักชาติและสร้างความเป็นเอกภาพในชาติ เกิดความภาคภูมิใจในชาติของตนและเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันจะทำให้เกิดพลังอันยิ่งใหญ่ในการสร้างชาติต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

จากการประชุมใหญ่ผู้แทนทั่วประเทศโดยมีท่านไกสอน พรมวิหาน เลขาธิการใหญ่ คณะบริหารงานศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นประธาน เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 (ซึ่งกลายมาเป็นวันชาติของลาวจนถึงปัจจุบัน) นอกจากที่ประชุมจะได้ลงมติเห็นชอบกับการสละราชสมบัติของเจ้าชีวิต ยกเลิกรัฐบาลผสมชั่วคราวและคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติ ประกาศยกเลิกระบอบกษัตริย์ และจัดตั้งระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวขึ้นแทนแล้ว ยังมีการกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติลาวใหม่ ที่สำคัญมีดังนี้

3.3.1 ธงชาติ

“ธงชาติลาว” ถือได้ว่าเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ประจำชาติอย่างหนึ่งของลาวที่แสดงให้เห็นถึง “ความเป็นชาติลาว” และ “ความเป็นชาติลาวใหม่” ภายใต้ระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว จะเห็นได้ว่าการประชุมใหญ่ผู้แทนทั่วประเทศเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 ได้มีการตกลงยกเลิกธงชาติ “สามเศียร”⁴ ที่เป็นธงชาติระบอบเดิมให้เปลี่ยนมาเป็นธงพื้นสีครามแถบแดงและวงเดือนสีขาวหรือเรียกกันว่า “ธงชาติวงเดือน” ซึ่งเป็นธงที่ได้เคยใช้ในการต่อสู้กู้ชาติลาวที่ได้ใช้มาตั้งแต่ วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นวันประกาศเอกราชของขบวนการลาวอิสระ (ดาร์แรนต์ เมตตาริกานนท์, 2548: 135)

⁴ “ธงชาติสามเศียร” เป็นธงชาติลาวสมัยพระราชอาณาจักร มีลักษณะเป็นธงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นสีแดง มีรูปช้างสามหัวสีขาวยืนอยู่บนแท่น 5 ชั้นภายใต้พระมหาเศวตฉัตร 9 ชั้น ธงนี้ใช้เป็นธงชาติลาวในสมัยของขบวนการลาวฝ่ายขวาที่นิยมกษัตริย์ยังนิยมใช้เป็นสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างประชาธิปไตยในลาวและการคงอยู่ของรัฐบาลพระราชอาณาจักรลาวพลัดถิ่นในสมัยที่ฝรั่งเศสปกครองลาวในฐานะอาณานิคมอยู่ ณ ขณะนั้น ธงนี้มีรูปธงชาติฝรั่งเศสขนาดเล็กอยู่มุมธงด้านคิดเสาชองอยู่ด้วย นอกจากนี้ สัญลักษณ์ต่างๆ บนพื้นธงยังถูกสร้างความหมายผ่านอย่างเช่น รูปช้างสามหัว หมายถึงเอกภาพของชาติ อันเกิดจากการรวมราชอาณาจักรลาวล้านช้างเอาไว้ด้วยกันในอดีต คือ อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์และอาณาจักรล้านช้างจำปาสัก นอกจากนี้รูปพระมหาเศวตฉัตร หมายถึงเขาพระสุเมรุอันเป็นศูนย์กลางของจักรวาลในศาสนาพุทธ ซึ่งความหมายโดยรวมหมายถึง อำนาจการปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์ล้านช้างเนื่องจากเศวตฉัตรเป็นสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ ส่วนพื้นสีแดงหมายถึงเลือดเนื้อของประชาชนลาวและทำขึ้นของช้างเอราวัณหมายถึง ภูมิหมายของชาติลาว (กิตติคุณ กิตติธสกุล, 251: 95-96)

(รูป 3.1 ธงชาติลาว ธงชาติวงเดือน)

ความหมายของธงชาติ

สีแต่ละสีบนธงชาติลาว (ธงชาติวงเดือน) ยังได้รับการให้ความหมายไว้ว่า
 สีคราม หมายถึงความอุดมสมบูรณ์และมั่งมีทางทรัพยากรธรรมชาติของลาว
 สีแดง หมายถึงเลือดเนื้อของนักรบปฏิวัติและประชาชนที่ต่อสู้เพื่อปกป้อง

ประเทศชาติ

สีขาวเป็นรูปเดือนเพ็ญที่อยู่กึ่งกลาง หมายถึงความสดใสและความเป็นธรรมของ
 ประชาชนลาวที่เคยเปรียบเทียบกับพระองค์พระจันทร์ในบวรธรรมดั่งแต่โบราณกาล เป็นต้น
 (กระทรวงแถลงข่าววัฒนธรรม, 2000: 720)

3.3.2 เพลงชาติลาว

เพลงชาติ (National Anthem) เป็นเพลงประจำชาติ ซึ่งเพลงชาติดังกล่าวนี้นี้ มีความหมาย
 หลายประการด้วยกัน

ประการแรกคือ เพลงชาติการแสดงถึงความเป็นชาติของประชาชนในชาตินั้นๆ
 ประการสองคือ เพลงชาติสามารถแสดงฐานะทางการเมืองว่าเป็นประเทศที่มีเอกราชและ
 ไม่เป็นเมืองขึ้นแก่ใคร
 ประการสามคือ เพลงชาติเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายประจำชาติ
 ประการสุดท้าย เพลงชาติแสดงถึงกลิ่นไอแห่งปฏิติของประชาชนในกลุ่มชน

ชาตินั้นๆ

(สุกรี เจริญสุข อ้างใน กิตติภูมิ กิตติธรรมกุล, 2551: 98)

เพลงชาติ เป็นสิ่งหนึ่งที่รัฐบาล สปป.ลาว ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกความ
 เป็น “เป็นชาติลาว” และ “ความเป็นลาว” ให้กับคนภายในประเทศได้เป็นอย่างดี เพราะโดยปกติ

แล้วเนื้อหาของเพลงชาติส่วนใหญ่แล้วเป็นจิตวิทยาสังคมอย่างหนึ่งที่มีเนื้อหากระตุ้นจิตสำนึกให้ประชาชนเกิดความรักชาติ ความสามัคคี ความฮึกเหิม ความหวงแหนในชาติของตน

เพลงชาติลาว

ชาติลาวตั้งแต่ไคมา	ลาวทุกถ้วนหน้าเชิดชูสุดใจ
ฮ่วมแสงฮ่วมจิ ฮ่วมใจ	สามัคคีกันเป็นกำลังเดียว
เด็ดเดี่ยวพ้อมกันก้าวหน้า	บูชาผู้เกียรติของลาว
ส่งเสริมใช้สิทธิเป็นเจ้า	ลาวทุกคนเผ่าเสมอภาพกัน
บ่อให้พวกจักรพรรดิ	และพวกขายชาติเข้ามารบกวน
ลาวทั้งมวลชูเอกราช	อิสรภาพของชาติลาวไว้
ตัดสินใจสู้ชิงเอาชัย	พาชาติก้าวไปสู่การพัฒนา

(1975-1975, 1975)

จากเนื้อร้องของเพลงชาติลาวดังกล่าวนี้ เห็นได้ว่า ชาติลาวภายหลังการปฏิวัติ อัตลักษณ์ลาวได้ถูกนิยามขึ้นมาใหม่ ซึ่งจากเดิม อัตลักษณ์ลาวก็คือ สถาบันชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ แต่เนื้อร้องของเพลงชาติใหม่แสดงว่าอัตลักษณ์ลาวที่ถูกสร้างขึ้นใหม่คือ “สันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย เอกภาพ วัฒนาถาวร” รวมทั้งให้ความสำคัญแก่ประชาชนบรรดาเผ่าต่างๆ ในลาวมากขึ้น โดยให้สิทธิเสมอภาพกัน มีความสามัคคีกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อนำพาชาติก้าวไปสู่การพัฒนา รัฐบาล (สปป.ลาว) ได้เปิดเพลงชาติลาวผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้คนลาวมีสำนึกความรักชาติ และสำนึกในความเป็น “ชาติลาว” และ “ความเป็นลาว” แบบใหม่อย่างเข้มข้น

3.3.3 เครื่องหมายประจำชาติ

นอกจากธงชาติและเพลงชาติแล้ว เครื่องหมายประจำชาติ (National symbolic) ก็มีความสำคัญในการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาติลาว

(รูป 3.2 เครื่องหมายชาติของลาว)

สัญลักษณ์ประจำชาติลาว (Lao national symbolic) ข้างต้นนี้ได้สะท้อนให้เห็นความเป็นลาวหลายประการที่ได้รับการเน้นว่ามีความสำคัญ ในวงกลมนั้นจะมีรูปรวงข้าวสีเหลือง มีฟันเฟือง มีรูปพระธาตุหลวงอยู่ตรงกลาง รูปถนน ท่งนา ป่าไม้และเขื่อนไฟฟ้า น้ำตก ความหมายของสัญลักษณ์ประจำชาติลาว ดังกล่าวนี้นี้ได้รับการนิยามจาก สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติลาว ไว้ว่า

“เครื่องหมายของ สปป.ลาว แสดงถึงโครงสร้างประกอบระบบการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม สังคมของชาติลาวซึ่งมีพรรคฯ นำพา รัฐคุ้มครอง ประชาชนเป็นเจ้า รูปรวงข้าวเป็นวงล้อมแสดงถึงชาติลาวเราส่วนใหญ่เป็นชาตคติกรรม ใจกลางเป็นรูปท่งนา ป่าไม้ อันเขียวงาม แสดงถึงพื้นฐานเศรษฐกิจ แห่งชาติก็คือ กสิกรรม-ป่าไม้ ประเทศลาวมีวัฒนธรรมอันรุ่งเรืองลือชื่อมาแต่โบราณกาล ธาตุหลวงเวียงจันทน์ คือหนึ่งในสัญลักษณ์อันสำคัญทางพื้นฐาน โบราณวัตถุ ประเทศลาวขยายอุตสาหกรรมเริ่มจากโรงงานไฟฟ้า น้ำตก ชนชั้นกรรมชีพลาวเติบโตขยายตัวมาจากชาวสิกรที่มีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นแกนนำ และมีเป้าหมายสร้างให้ประเทศลาวเป็นประเทศที่มี สันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย เอกภาพและวัฒนาถาวร เพื่อให้ได้มาซึ่งจุดหมายนั้นประชาชนลาวได้เสียสละเลือดเนื้อ ชีวิตและทรัพย์สินไม่รู้เท่าใด”

(ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์, 2549)

สัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นในเครื่องหมายประจำชาตินั้น สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ ของลาวใหม่ซึ่งได้นำเอาสิ่งที่เรียกว่าความทันสมัยเข้ามาเป็นส่วนสำคัญของความเป็นชาติลาว ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของเขื่อนไฟฟ้า น้ำตก ถนนหนทางและความเป็นประชาธิปไตย แต่ในขณะเดียวกัน อัตลักษณ์ลาวใหม่ก็ยังเก็บรักษาสีที่เรียกว่าเป็นจารีตของลาวไว้ด้วย ซึ่งจะเห็นได้จาก รูปพระธาตุหลวง รูปรวงข้าว เกษตรกรรมและป่าไม้ ฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ลาวใหม่นั้นมีความผสมผสานกันทั้งความทันสมัยและความดั้งเดิมเข้าไว้ด้วยกัน

ขณะเดียวกัน รัฐบาลลาวยังพยายามสร้าง “คนสังคมนิยมใหม่” ขึ้นมาด้วย ซึ่งคนสังคมนิยมใหม่ที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาวพยายามสร้างนั้นจะต้องมีทัศนคติและแนวความคิดสอดคล้องไปกับอุดมการณ์ทางการเมืองที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาวนิยามเอาไว้ ความหมายของคนสังคมนิยมใหม่ที่พรรคฯและรัฐนิยามเอาไว้เห็นได้จากเนื้อหาดังต่อไปนี้

คนสังคมนิยม

- 1) เป็นคนที่ออกแรงงาน ด้วยจิตใจเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้ารวมหมู่
- 2) เป็นคนที่มีจิตใจรักชาติ รักสังคมนิยมด้วยความศรัทธา และจิตใจสากลอันผ่องใส สามารถโสม (รักษา) ยอคมูล (ต้นตอ) เชื้อวัฒนธรรม คุณสมบัติสูงส่ง สวยามของชาติเอา
- 3) เป็นคนที่มีน้ำใจเฟื่องฟู (กระตือรือร้น) จวบจ้วงหัวหนำการเรียนเพื่อบำรุงปัญญา ความรู้ ความสามารถ เพื่อเป็นเจ้าของประเทศชาติ เป็นเจ้าสังคม เป็นเจ้าธรรมชาติ เป็นเจ้าตนเองและครอบครัวตนเอง
- 4) แม่นคนที่มีจิตใจปฏิบัติ บ่ทอดยต่อความยุ่งยาก ถือการออกแรงงานแม่นเป็นเกียรติ ความผาสุกและเหตุผลแห่งการดำรงชีวิต เข้าเจ้าเกลียดชังแบบดำรงชีวิตที่ขี้ค้ำ (ขี้เกียจ) เกะกิน ปากเว้าขี้ตัวะ (หลอกหลวง) เข้าเจ้าเคลือบปกปิดรักษาสิ่งของส่วนรวม เคารพกฎหมายบ้านเมือง และข้อกำหนดในชีวิตรวมหมู่
- 5) แม่นคนที่มีจิตใจรักแพง สามัคคี ร่วมไม้ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างชาวผู้ออกแรงงานเพื่อพร้อมกันก่อสร้างชีวิตใหม่
- 6) แม่นคนผู้จักสมทบระหว่างผลประโยชน์ส่วนรวมกับของส่วนตัวรู้จักสร้างครอบครัวให้มีความผาสุก มีความรับผิดชอบอย่างเต็มเปี่ยม และมีจิตใจรักแพงลูกเมียอย่างแท้จริง มีความรับผิดชอบต่อการดูแลสืบสวน (สั่งสอน) ลูกเต้า

(Äj!°- 2ö' ò¹¾-, 1977: 90-91)

เนื่องจากผู้หญิงลาวเป็นประชากรมากกว่าครึ่งหนึ่งของชาติ ความพยายามในการสร้างชาตินิยมจำเป็นต้องอาศัยกำลังจากผู้หญิงลาวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างชาตินิยม ฉะนั้นความพยายามสร้างอัตลักษณ์ของชาติและคนสังคมนิยมใหม่จึงต้องกระทำผ่าน “กลุ่มผู้หญิงลาว” ด้วย เพื่อให้ผู้หญิงลาวทั้งหลายมีวิถีคิดและมีบทบาทในวิถีทางที่รัฐบาลลาวต้องการเพื่อที่จะทำให้ชาตินิยมบรรลุถึงความมี “สันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย เอกภาพ วัฒนาถาวร ” และที่สำคัญก็คือ อัตลักษณ์ดังกล่าว จะต้องสอดคล้องไปกับความหมายของคำว่า “ชาตินิยม” และ “ความเป็นลาว” ที่รัฐบาลสปป.ลาวนิยามเอาไว้ด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการกำหนดบทบาทและหน้าที่ใหม่ให้กับผู้หญิงลาวดังมีรายละเอียดของเนื้อหาต่อไปนี้

3.4 บทบาทใหม่และอัตลักษณ์ใหม่ของผู้หญิงลาว: “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่”

ด้วยการกำเนิดเกิดขึ้นของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา การปกปิดรักษาและพัฒนาประเทศถือได้ว่า เป็นภาระหน้าที่ของ

ทุกคน ทุกเผ่า ภายในชาติลาวพึงต้องกระทำและให้การร่วมมือเพื่อที่จะทำให้ชาติลาวก้าวไปสู่เส้นทางแห่งชัยชนะอย่างสมบูรณ์ ผู้หญิงลาวก็เป็นส่วนหนึ่งที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป.ลาว ได้ให้ความสำคัญกับการกิจการพัฒนาและฟื้นฟูชาติ ภายหลังที่ประเทศลาวได้รับการปลดปล่อย โดยได้มีการมีวางแผนนโยบายและวิธีการอันหลากหลาย เพื่อทำให้ผู้หญิงลาวตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ที่ตนพึงต้องกระทำ ดังจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญต่อผู้หญิงลาวของท่านไกสอน พรมวิหาน นายกรัฐมนตรี ว่าด้วยแนวทางของพรรคเกี่ยวกับการนำเอาผู้หญิงเขามารวมในภาระกิจการสร้างชาติในระยะใหม่ด้วย อย่างเช่น

“พวกเราต้องเข้าใจแจ้งว่า การปฏิวัติสังคมนิยม เป็นการปฏิวัติที่ลึกซึ้งและรอบด้านกว่าสิ่งอื่นๆ มันลบล้างการกดขี่ขูดรีดระหว่างคนกับคนอย่างถึงรากถึงโคน ดังนั้น มันจึงเรียกร้องให้มีการหันเปลี่ยนการปฏิวัติแต่ละครอบครัวจนถึงแต่ละคนพูดถึงการปลดปล่อยผู้หญิงนั้น เป็นการปลดปล่อยกำลังการผลิต เป็นการชุกชุมการปฏิวัติวิทยาศาสตร์เทคนิค เป็นการปรับปรุงและบูรณาการฟัวพันแห่งการผลิต เนื้อหาที่สำคัญของการต่อสู้ชนชั้นในขอบเขตแนวคิดและวัฒนธรรม เพราะฉะนั้น การปลดปล่อยแม่หญิงจึงกลายเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะยุทธศาสตร์ในเวียงงานทั้งหมดแห่งการขวนขวายมหาชนของพรรค”

(Äj|^o- 2ö´, ò¹³⁴-, 2005: 4-5)

อย่างไรก็ดี เนื้อหาที่ได้ยกมาดังกล่าวนี้ มีสาระสำคัญหลายประการที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการนิยามความเป็นผู้หญิงลาวในระบอบใหม่ โดยผ่านการกำหนดบทบาทและหน้าที่ใหม่ให้กับผู้หญิงลาวในการที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นสังคมนิยม เช่น ผู้หญิงเป็นกำลังแห่งการผลิต ผู้หญิงลาวเป็นผู้ส่งเสริมการปฏิวัติวิทยาศาสตร์และเป็นผู้ปรับปรุงและบูรณาการฟัวพัน (ความสัมพันธ์) แห่งการผลิต เป็นต้น ดังนั้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้หญิงลาวทุกคนเผารู้จักหน้าที่และตระหนักถึงภารกิจที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ การปกป้องรักษาประเทศชาติและการก่อสร้างสังคมนิยม โดยการกำหนดหน้าที่ของผู้หญิงลาวไว้ในนโยบายของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเกี่ยวกับการปลดปล่อยผู้หญิงลาว มีเนื้อหาสำคัญดังนี้

ด้านที่หนึ่ง

คือ บำรุงแนวคิด (สร้างแนวความคิด) ยกระดับการเมือง วัฒนธรรมและระดับความรู้ในทุกด้านของผู้หญิงเผ่าต่างๆ ให้สูงขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้ความเสมอภาพระหว่างหญิง-ชาย มีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

ด้านที่สอง

เสริมขยายกำลังมหาศาลของผู้หญิงเข้าในการก่อสร้างสังคมใหม่ ยกสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงให้สูงขึ้น ให้ผู้หญิงมีบทบาทในการคุ้มครองทางเศรษฐกิจ การคุ้มครองทางสังคม และการคุ้มครองรัฐ

ที่สำคัญก็คือ

ทำให้ผู้หญิงลาวตื่นตัวทางชนชั้น ตื่นตัวเกี่ยวกับสังคมนิยม เสริมสร้าง น้ำใจรักชาติ และส่งเสริมมูลเชื่อ (พื้นฐาน) ของผู้หญิงลาวให้เดินไปตามเส้นทางสังคมนิยม ประกอบส่วนอย่างตั้งหน้าเข้าในการขาด (แย่งชิง) เอาชัยชนะ ให้บรรลุความสำเร็จในหน้าที่ที่ก่อสร้างและก่อสร้างสังคมนิยม (สะหะพันธ์แม่หญิงลาว, 2005; 5-6)

ดังนั้น การที่จะทำให้ผู้หญิงลาวกลายเป็นผู้หญิงที่สามารถทำหน้าที่ของผู้หญิงตามทัศนคติของพรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว เช่นนั้นได้ จำเป็นที่จะต้องสร้างผู้หญิงลาวแบบอย่างขึ้นมาเพื่อที่จะทำให้ผู้หญิงลาวคนอื่นๆ ได้ตระหนักถึงและปฏิบัติตาม ซึ่งผู้หญิงลาวแบบอย่างนั้นต้องมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์หลายประการตามอุดมคติของรัฐ ดังจะเห็นได้ผ่านเนื้อหาที่จะยกมาอ้างดังต่อไปนี้

“ผู้หญิงลาวมีความมุ่งมั่น (ความขยัน) บริสุทธิ์ผุดผ่อง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีน้ำใจรักชาติแพงเชื้อ (รักชาติรักเผ่าพันธุ์) รักลูกแพงผัว (รักลูกรักสามี) มีกิริยาสุภาพอ่อนโยน มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์รักษาและเสริมขยายมูลเชื่อทางค่านิยมวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ นอกจากนี้ แม่หญิงยังต้องมีบทบาทสำคัญในการก่อสร้างครอบครัว เลี้ยงลูกสอนเด้า” (ในบทบาทสำคัญในการสร้างครอบครัวและอบรมลูก)

(^๐E^๐-๕กั-ê&´½,ö๑¼, 2006: 101)

จากเนื้อหาที่ยกมานี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะของผู้หญิงลาวยุคใหม่หลายประการ ที่สอดคล้องไปกับทัศนคติและแนวทางของพรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ไม่ว่าจะเป็นความขยัน ความบริสุทธิ์ ทั้งต้องมีจิตใจรักชาติ ซื่อสัตย์ต่อสามี สุภาพอ่อนโยน และต้องเป็นผู้อนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ที่สำคัญยังต้องเป็นผู้ฝึกสอนอุดมการณ์ของพรรคฯ ให้แก่สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะลูกด้วย

ในความพยายามที่จะทำให้ผู้หญิงลาวมีคุณลักษณะที่สอดคล้องไปกับอุดมคติของพรรคฯ และรัฐบาลในระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมใหม่ ฉะนั้น พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว จึงได้มีการมอบหมายหน้าที่ดังกล่าวไว้ห้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงลาวเข้ามาควบคุมและรับผิดชอบโดยตรง เพื่อให้ทำให้ผู้หญิงลาวมีแนวคิด วิธีปฏิบัติที่สอดคล้องไปกับนโยบายภายใต้

ระบอบการปกครองใหม่ด้วย นั่นคือ “1½2ก-Á`È`ò¼¾”⁵ (สหพันธ์ผู้หญิงลาว) (Lao Women Union) ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของผู้หญิงลาวทั่วประเทศ เป็นองค์กรที่สร้างขึ้นมาเพื่อสร้างความสมัครสามัคคีให้กับผู้หญิงลาวเผ่าต่างๆ มีหน้าที่ใหม่การศึกษาอบรมแนวคิดทางการเมืองให้กับผู้หญิงลาวให้มีจิตใจรักชาติ รักบ้านเกิดเมืองนอน และที่สำคัญก็คือ ส่งเสริมให้ผู้หญิงลาวทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามนโยบายและแนวทางของ พรรคฯ และของรัฐบาล สปป.ลาวให้บรรลุผลสำเร็จอย่างดีที่สุด

ฉะนั้น เพื่อเป็นการงานรับต่อแนวทางในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใหม่ดังกล่าว พรรคฯ และรัฐบาลลาว จึงอนุญาตให้สหพันธ์ผู้หญิงลาวจัดการประชุมผู้หญิงลาวทั่วประเทศครั้งที่ 1 ขึ้นเมื่อวันที่ 24 เดือนมีนาคม ค.ศ.1984 (พ.ศ. 2527) ซึ่งเป็นการประชุมครั้งแรกของผู้หญิงลาวทั่วประเทศ และถือได้ว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของผู้หญิงลาวที่มีการประชุมทางการเมืองของผู้หญิงลาวที่เป็นตัวแทนของผู้หญิงทั่วประเทศ ในการประชุมดังกล่าว มีผู้เข้าร่วมที่มาจากทั้งในและกึ่งต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประธานไกสอน พมวิหาน เลขาธิการพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ได้ให้เกียรติเข้าร่วมการประชุม และยังได้กล่าวคำปราศรัยในที่ประชุมเพื่อเป็นการกล่าวถึงคุณงามความดีของบรรดาผู้หญิงลาวเผ่าต่างๆ ที่สามารถบำเพ็ญภาระกิจการสร้างชาติและพัฒนาเทศาธิจนลูผลออกจากปกครองของประเทศมหาอำนาจได้ ตัวอย่าง เช่น

“แม่หญิงเฮาเผ่าต่าง ๆ ได้คงอยู่ในการกอดจี้มเหงอย่างหนักหน่วงของระบอบศักดิ์นา และระบอบล่าเมืองขึ้น แต่ผ่านขบวนวิวัฒน์แห่งการขยายตัวของชาติ และแม่หญิงลาวได้มีการอุทิศอันใหญ่หลวงเข้าในการสร้างประวัติศาสตร์อันสว่าง สะไมหวของชาติ และแม่หญิงเฮาเอง ก็ได้สร้างคุณลักษณะอันเป็นมูลเชื้อของคนขึ้น”

(1½2÷»ó Á¹¼¾|ó¹,กค, 1993:

77)

การประชุมผู้หญิงลาวทั่วประเทศดังกล่าวได้มีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเอาคณะบริหารงานศูนย์กลางสหพันธ์ผู้หญิงลาวชุดที่ 1 ทั้งหมด 27 คน ซึ่งนาง คำแพง บุปผา ได้ถูกเลือกให้เป็นประธานฯ ของคณะบริหารงานศูนย์กลางสหพันธ์ผู้หญิงลาว และยังได้ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะอันเป็นมูลเชื้อของ “ผู้หญิงลาว” เอาไว้เช่นกัน ตัวอย่าง เช่น

⁵ “สหพันธ์แม่หญิงลาว” ถูกสร้างขึ้นวันที่ 20 มิถุนายน ปี ค.ศ. 1955 เป็นองค์กรที่สร้างขึ้นเพื่อการออกสู่สนามรบ โดยการรวมกลุ่มของผู้หญิงนักรบที่เรียกว่าเป็นหน่วย (ขุนาริ) ที่มีความโกรธแค้นต่อศัตรูที่เข้ามารุกรานที่ทำให้ครอบครัวต้องพลัดพรากจากกัน โดยเฉพาะภรรยาของนักรบทั้งหลายที่สามเินเข้าการรวมรบทำให้เกิดการรวมตัวและเคลื่อนไหวและดำเนินการต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายที่เป็นแกนนำทำการปฏิวัติในช่วงทำการต่อสู้เพื่อเอกราช ต่อมาภายหลังที่ลาวได้สถาปนาประเทศมาเป็น ส.ป.ป.ลาว หน่วยขุนาริดังกล่าว ได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “สหพันธ์แม่หญิงลาว” ในปี พ.ศ. 2518 ภายหลังจากที่ประเทศลาวสถาปนาประเทศมาเป็น ส.ป.ป.ลาว จนถึงปัจจุบัน

ความเป็นแม่หญิงลาว

- 1) แม่หญิงเขามีความดูหมิ่น(ขั่น) ขั่นหมั่นเพียรในการออกแรงงานมี มีน้ำใจ
ประหยัดขัดเยี่ยง เอ็ดเวียกไรรานา (ทำไร่ไถนา) อย่างหลังตู้ฟ้าหน้าตู้ดิน เงินฝ้าย
คำหูก (ทอผ้า) การใช้จ่ายมีการคิดไร (คำนวณ) จงยอม (ประยัด) รักสามมั่ง
(สมบัติ) ให้ลูกเต้า
- 2) มีความบริสุทธิ์ผ่อง แพงถูกรักผิว ทยาก (อดทนต่อความลำบาก)
- 3) ยอมเสียสละเพื่อความสุขของครอบครัว ลูก ผัว
- 4) มีน้ำใจรักแพงชาติเชื้อ รักบ้านเกิดเมืองนอน
- 5) กิริยามารยาท สุภาพอ่อนหวาน รักสามมรดกวัฒนธรรมอันดีงามของชาติเอาไว้
(°E°-๙ก- êç'½,öç¼, 1991 °E¼çÃ-ç¼- '½'-÷iö À¹ç¼|ö¹,ก©
1993)

ที่สำคัญ การประชุมนอกจาก ได้มีการสรุปข้อดีและจุดอ่อนของภารกิจและการ
เคลื่อนไหวของผู้หญิงลาวในระยะหลายปีที่ผ่านมา ที่สำคัญก็คือ การประชุมดังกล่าวได้มีการ
กำหนดแนวทางและแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติให้กับผู้หญิงลาวในระยะต่อไปเพื่อให้สอดคล้องไป
กับอุดมการณ์ทางการเมืองแบบใหม่ ภายใต้การนำของ พรรคฯ และรัฐบาลลาว โดยจะเห็นได้จาก
การตกลงรับเอาในกฎระเบียบลงวันที่ 21 มีนาคม 1984 ซึ่งระเบียบดังกล่าวได้เน้นถึงคุณสมบัติ
ศีลธรรม ปฏิบัติและการดำรงชีวิต โดยเฉพาะเพื่อรับใช้การปฏิวัติและสังคมนิยม โดยมีการกำหนด
คำขวัญ “3 ดี 2 หน้าที่” ให้ผู้หญิงลาว เพื่อเป็นบรรทัดฐานให้ผู้หญิงลาวทุกกลุ่มชาติพันธุ์นำไปใช้
และทั้งเป็นการศึกษาแนวคิดทางการเมืองให้กับผู้หญิงลาวทั้งหลายให้รับรู้ถึง พันธะหน้าที่และ
สิทธิของตนต่อแนวทางนโยบายที่ พรรคฯ และรัฐบาลลาวได้วางออก ดังจะเห็นได้จากเนื้อหาของ
คำขวัญ “3 ดี 2 หน้าที่” ต่อไปนี้

คำขวัญ “3 ดี 2 หน้าที่”

ดี ที่ 1 ได้แก่ “พลเมืองดี”

หมายถึง เป็นผู้ที่มีน้ำใจรักชาติ รักบ้านเกิดเมืองนอน เสียสละเพื่อระบอบใหม่และ
เชื้อสายต่อแนวทางและการนำของพรรคฯ และรัฐบาลลาว ทั้งสามัคคีกับผู้หญิงบรรดาเผ่าเพื่อ
ประกอบส่วนในการปกป้องรักษาประเทศชาติและก่อสร้างประเทศชาติ (½'-÷iö À¹ç¼|ö¹,ก©,
1993: 83)

จากเนื้อหา “พลเมืองดี” ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การที่จะเป็นพลเมืองที่ดีได้ ผู้หญิง
จะต้องมีน้ำใจรักชาติ รักบ้านเกิดเมืองนอน รักระบอบการปกครองใหม่และที่สำคัญ ยังต้องซื่อสัตย์
ต่อแนวทางของพรรคฯ และรัฐบาลลาวอีกด้วย และถ้าผู้หญิงที่ทำอย่างนั้นได้ ก็จะได้รับชมเชย

และถูกยกย่องว่าเป็น “พลเมืองที่ดีของประเทศไทย” ซึ่งสิ่งดังกล่าวเห็นได้จาก จำนวนตัวเลขของผู้ที่ได้รับการยกย่องจากรัฐบาลว่า เป็น “พลเมืองที่ดีของประเทศไทย” มีจำนวน 85, 597 คน ที่ถูกคัดเลือก (ธวัชชัย, 1987: 83) (1/2: 10 A13/4/6, กค, 1993: 83) ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวที่สะท้อนผ่านเนื้อหาดังกล่าว ก็คือ ผู้ที่มีน้ำใจรักชาติ รักระบอบการปกครองใหม่ภายใต้การนำของพรรคฯ และรัฐบาล

ดีที่ 2 ได้แก่ “เมียที่ดี”

หมายถึง สามภรรยาต้องเป็นที่มีความเสมอภาพและปราศจากการผิดแย้งกัน (ทะเลาะกัน) เมียต้องสร้างทุกเงื่อนไขให้สามีได้ทำงาน เล่าเรียนพร้อมทั้งต้องยกย่องสามี ถ้าสามีทำงานสำเร็จผล เวลาสามีทำผิดพลาดเมียต้องมีความกล้าหาญสำรวจสามีและเมียไม่ควรจะปกปิดความอ่อนแอของสามี เมียต้องเล่าเรียนว่าทำอะไรจะต้องดูแลเรือนชาน หยิบปักทักร้อยหรือทอผ้าและรักษาให้เรือนสะอาดบนหลักการ “สามสะอาด” ในการอยู่กินเมียที่ดีต้องรักษาและช่วยเหลือพ่อแม่ตนและพ่อแม่สามีทั้งจะต้องแสดงถึงความสามัคคีกับมิตรสหายเพื่อนร่วมชาติและมีน้ำใจสากลกำมชีพ (1/2: 10 A13/4/6, กค, 1993: 83-84)

นอกจาก พลเมืองที่ดีของชาติแล้ว จากเนื้อความดังกล่าวมานี้ ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาว ในฐานะของการเป็น “เมียที่ดี” ซึ่งการจะเป็นเมียที่ดีได้ ผู้หญิงลาวจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ไปตามกรอบจารีตวัฒนธรรมของลาวด้วย ดังจะเห็นได้จากแนวคิดของเนื้อความที่ว่า “ต้องไม่ทะเลาะกับสามี ต้องสร้างทุกเงื่อนไขให้สามีได้ทำงาน เล่าเรียนพร้อมทั้งต้องยกย่องสามี จะต้องดูแลบ้าน หยิบปักทักร้อยหรือทอผ้าและรักษาให้บ้านให้สะอาดบนหลักการ “สามสะอาด” ในการอยู่กินเมียที่ดีต้องรักษาและช่วยเหลือพ่อแม่ตนและพ่อแม่สามี รวมไปถึง มีความสามัคคีกับเพื่อนร่วมชาติและมีน้ำใจสากลกำมชีพด้วย” ฉะนั้น การที่จะเป็นเมียที่ดี ผู้หญิงลาวจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเนื้อความข้างต้น จนในที่สุดสามารถคัดเลือกเอา “เมียแบบอย่าง” ตามอุดมคติของพรรคฯ และรัฐบาลได้ทั้งหมด 100.000 คน (ตามการรายงานของ สะหะพันแม่หญิงลาว ปี 1988) (1/2: 10 A13/4/6, กค, 1993: 83-84)

ดีที่ 3 ได้แก่ “แม่ที่ดี”

หมายถึง ผู้หญิงต้องรู้ภาระบทบาทความสำคัญของตนต่อลูก แม่เป็นผู้ให้กำเนิด เลี้ยงดูและให้การศึกษาอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิด ดังนั้นผู้ที่เป็แม่ ต้องเป็นแม่แบบอย่างอันดีงามให้ลูก ทั้งแนวคิดและการกระทำ รู้จักเลี้ยงลูกตามหลักวิทยาศาสตร์ เรียนรู้ ดูแลให้ความอบอุ่นให้ลูกมีสุขภาพแข็งแรง รู้วิธีสอนให้ลูกพูดจา เล่านิทาน เล่าเรื่อง (วรรณกรรม) ให้ลูกได้เรียนรู้แบบอย่างอันดีเด่นที่มีความหมาย สั่งสอนตักเตือนลูกให้รู้เหตุรู้ผล รู้ความดีความเลว สอนลูกให้มีระเบียบวินัย รู้

ออกแรงงานช่วยพ่อแม่ตามความสามารถ การสอนลูกด้วยวิธีดังกล่าว ถือว่าผู้เป็นแม่ได้มีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาและก่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่เป็นอนาคตของชาติจากฐานนี้ไปสู่รุ่นใหม่

จากเนื้อความข้างต้นดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ประเทศชาติได้รับการปลดปล่อยแล้วก็ตาม แต่ผู้หญิงลาวก็ยังไม่สามารถมีตัวตนหรืออัตลักษณ์ได้โดยปราศจาก คุณลักษณะของ “ความเป็นแม่” ซึ่งมีบทบาทและฐานะของผู้ให้กำเนิด เลี้ยงดูและให้การศึกษอบรมสั่งสอนลูกให้กลายเป็นคนสังคมนิยมใหม่ตามอุดมการณ์ของพรรคฯ และนี่คือหัวใจสำคัญของเนื้อหา “3 ดี 2 หน้าที่” ซึ่งจากการปฏิบัติคำขวัญ สามารถคัดเลือก “แม่ที่ดี” ได้ 79,504 คน (1/2 ÷ 16 ÷ 101,601, กค, 1993: 83-84)

จากเนื้อหาดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทของผู้หญิงในสังคมนิยมเอาไว้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความเป็นผู้หญิงสังคมนิยมที่ปรากฏออกมานั้น มักผูกพันอยู่กับภาระหน้าที่ ในการรักษาจารีตประเพณี ภาระหน้าที่ในการสร้างสรรค์และพัฒนาประเทศชาติ ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ ล้วนแต่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับอุดมการณ์ของรัฐและอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวทั้งสิ้น ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายให้ผู้หญิงสามารถให้ความร่วมมือและทำการต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายในการกิจสร้างประเทศในช่วงการปฏิวัติสังคมนิยม

ดังนั้น คำขวัญ “3 ดี 2 หน้าที่” ในความคิดของพรรคฯ และ รัฐแล้ว นอกจากจะเป็นผลดีต่อตัวของผู้หญิงลาวแล้ว ยังจะเกิดผลดีต่อสังคมลาวโดยรวมอีกด้วย เพราะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความสามัคคีกับผู้หญิงลาวบรรดาเผ่าต่าง ๆ ในลาวด้วย อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ผ่านเนื้อหา คำขวัญ “3 ดี 2 หน้าที่” ได้สะท้อนให้เห็นถึง อัตลักษณ์ของผู้หญิงสังคมนิยมได้หลายประการเพื่อแนวทางการเปลี่ยนแปลงใหม่ ดังจะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวต้องประกอบด้วยคุณลักษณะตัวอย่างเช่น เป็นพลเมืองที่ดี เป็นเมียที่ดี และเป็นแม่ที่ดีอีกด้วย นอกจากนี้ ผู้หญิงลาวดังกล่าวยังต้องมีหน้าที่ในการปกป้องรักษา ก่อสร้างสังคมนิยมและยังต้องเป็นผู้ปลดปล่อยผู้หญิงลาวด้วยตนเองอีกด้วย

ต่อมา การประชุมผู้หญิงลาวทั่วประเทศครั้งที่ 2 ได้ถูกจัดขึ้นเมื่อ วันที่ 13-14 เดือนตุลาคม ค.ศ.1988 ที่นครหลวงเวียงจันทน์ การประชุมครั้งนี้ มีคณะผู้แทนทั้งจากศูนย์กลางและส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศและผู้เข้าร่วมจากต่างประเทศทั้งหมด 225 คน ที่มาจากทุกเขต จังหวัดและแขวง การนอกจากนี้ ยังมีตัวแทนวีรสตรี นักรบปฏิวัติอาวุโส และคณะผู้หญิงของบรรดา (อาคีต) สังคมนิยม อย่างเช่น เวียดนาม โซเวียต กัมพูชา ฮังการี เกาหลีเหนือ ไทย และ เยอรมันตะวันออก ไปแลกเปลี่ยนทัศนคติ บัลแกเรีย คิวบา ฯลฯ พิเศษ ในการประชุมครั้งนี้ มีท่านไกสอน พมวิหาน เลขาธิการพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ให้เกียรติกล่าวคำดักเตือนและคำชี้แนะในวาระการประชุมปราศรัยในที่ประชุม หลังจากนั้นก็ได้มีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งคณะกรรมการงานศูนย์กลางสหพันธ์

ผู้หญิงลาวชุดที่ 1 ทั้งหมด 27 คน ซึ่ง นางคำแพง บุนผา ได้ถูกเลือกให้เป็นประธานฯ ของคณะ
 บริหารงานศูนย์กลางสหพันธ์ผู้ยั้งลาว (1988:1-9) ซึ่งการประชุมครั้งที่ 2 ดังกล่าว ได้มีการรับเอาแนวทางใหม่เกี่ยวกับ “3 ดี 2
 หน้า” โดยเฉพาะได้เน้นเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี ที่ต้องเป็นผู้ก่อสร้างครอบครัวที่ดีบนพื้นฐาน
 วัฒนธรรมใหม่และขยายความสามัคคี แต่ 2 หน้าที่ใหญ่ยังคงเหมือนเดิม (1993: 85)

อาจกล่าวโดยสรุปว่า การกำหนดบทบาทหน้าที่ โดยผ่านคำขวัญ “3 ดี 2 หน้า” ให้
 ผู้หญิงลาวเป็นผู้ปฏิบัติ นั้น ถือได้ว่าเป็นกระบวนการในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ให้กับผู้หญิง
 ลาวอีกอย่างหนึ่ง เพื่อที่จะทำให้ผู้หญิงลาวกลายเป็นผู้หญิงสังคมนิยม ตามความมุ่งมั่นปรารถนา
 ของพรรคฯ และรัฐบาลลาว ซึ่งอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวดังกล่าวนี้ ประกอบด้วยคุณลักษณะความเป็น
 ผู้หญิงสังคมนิยมหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นต้องเป็น พลเมืองที่ดี เป็นเมียและเป็นแม่ที่ดี ซึ่งจะต้องมี
 ความรักชาติ รักระบอบการปกครองใหม่ มีหน้าที่ดูแลลูกดูแลสามีไม่ให้ขาดตกบกพร่องแล้ว ยัง
 ต้องมีความรักต่อวัฒนธรรมทำนองงามของชาติลาวด้วย

ฉะนั้น เพื่อเป็นการทำให้ผู้หญิงลาว มีอัตลักษณ์ ดังกล่าวมานี้ พรรคฯ และรัฐบาลลาว
 จำเป็นต้องอาศัยสื่อประเภทต่าง ๆ เข้ามาเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมในตัวคน
 ผู้หญิงลาว เพื่อให้ผู้หญิงลาว มีวิธีคิด ค่านิยม ความเชื่อในแบบที่พรรคฯและรัฐต้องการ ตัวอย่าง
 เช่น วรรณกรรม บทเพลง การแต่งกาย ฯลฯ เพื่อให้ผู้หญิงลาวกลายเป็น “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่”
 ตามการนิยามความหมายความเป็นผู้หญิงลาวของพรรคฯ และรัฐบาลลาว ซึ่งถ้าหากผู้หญิงลาว
 กลายเป็น “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่” แล้วก็จะมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติตามแนวทางที่ พรรค
 ฯ และรัฐบาลลาวกำหนดทุกประการ

3.5 บทบาทของสื่อต่างๆ ในการสร้างสำนึก ความเป็น “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่”

ภายหลังการปลดปล่อยประเทศมาเป็น สปป.ลาว เป็นต้นมาทุกอย่างในสังคมนั้นมีการ
 เปลี่ยนแปลงเกือบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและระบบ
 การศึกษา รวมไปถึงระบบสื่อสารมวลชนต่างๆ ของลาว ตกอยู่ภายใต้การคุ้มครองของพรรคฯ และ
 รัฐบาลลาว ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า สื่อต่าง ๆ ถือได้ว่า มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างสูงในฐานะเป็น
 เครื่องมือในการส่งผ่านสำนึกความเป็นชาติและ ความเป็นลาวจากพรรคฯ และรัฐบาลลาวสู่
 ประชาชนภายในชาติ เพื่อเป็นการด้านยืนกับแนวคิดที่ไม่เอื้ออำนวยต่อระบอบการปกครองใน
 ระยะใหม่ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาลลาว โดยมีการนำใช้สื่อประเภทต่างๆ เข้ามา
 เป็นเครื่องมือในการนำเสนอนโยบาย และวาทกรรมชุดต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างสังคมใหม่และคน

สังคมนิยมใหม่ ดังคำกล่าวของท่านบัวบาน วอระซุม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแถลงข่าว โฆษณาและวัฒนธรรมกล่าวถึงภาพรวมเกี่ยวกับสื่อของลาวในช่วง ค.ศ. 2518 เอาไว้ว่า

“ภายหลังวันที่ 2 ธันวาคม 1975 ประเทศลาวได้รับการสถาปนาเป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สื่อมวลชนประเภทต่างๆ ได้รวมตัวเป็นเอกภาพหนึ่งเดียว โดยอยู่ภายใต้การนำของพรรคฯและรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สื่อมวลชนต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงต่างๆ ในช่วงระยะปลดปล่อยใหม่ๆ นั้น สื่อมวลชนของลาวได้รวมตัวเข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน บางองค์กรสื่อมวลชนก็ยุบเลิกล้มตายไป ซึ่งมีทั้งวิทยุกระจายเสียงด้วย เพราะขาดเครื่องอะไหล่ ขาดทุนและอีกอย่างเนื้อหารายการที่เคยออกอากาศเมื่อก่อนมาถึงยุคนี้ไม่มีความเหมาะสมและไม่สามารถออกอากาศได้ วิธีการเสนอข่าวลักษณะและตัวเนื้อหาข่าว ก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามระบบการเมือง ที่สำคัญก็คือ อุดมการณ์มีความแตกต่างกัน ทำให้ตัวบุคคลที่เคยทำงานในฝ่าย รพบ ไม่คุ้นเคยกับระบอบใหม่จึงจำเป็นต้องหลบหนีไปต่างประเทศ”

(ปริยาภรณ์ กันทะลา, 2552: 84)

จากคำกล่าวของ ท่าน บัวบาน วอระซุม แสดงให้เห็นถึงบทบาทของสื่อในช่วงปี พ.ศ. 2518 ได้เป็นอย่างดี ที่ไม่เพียงแต่ถูกรวมให้อยู่ในองค์กรเดียวกันเท่านั้น แต่สื่อยังต้องอยู่ภายใต้การควบคุมจากพรรคฯ และ รัฐบาล สปป.ลาวอีกด้วย ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า สื่อในช่วงเวลาดังกล่าวต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการนำเสนอนโยบายของพรรคฯ และรัฐบาลสปป.ลาวสู่ประชาชนลาว เพื่อ ผลักดันการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมนิยมใหม่ และที่สำคัญก็คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของประชาชนเพื่อทำให้ประชาชนกลายมาเป็น “คนสังคมนิยม” ตามอุดมคติของพรรคฯ และรัฐบาลสปป.ลาว ใครที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกรอบดังกล่าว คนเหล่านั้นก็จำเป็นต้องหลบหนีไปต่างประเทศ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ พบว่า หนังสือพิมพ์ภายหลังปี พ. ศ 2518 เป็นต้นมา กระทรวงแถลงข่าว โฆษณาและวัฒนธรรมเป็นผู้เข้ามาตรวจสอบดูแลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ กระทรวงแถลงข่าว โฆษณาและวัฒนธรรมยังมีมาตรการที่เข้มงวดในการควบคุมดูแลและพิจารณาตรวจสอบตั้งแต่การดำเนินงาน การจัดพิมพ์ และการจัดจำหน่ายไปสู่เป้าหมายที่สำคัญก็คือ กระทรวงแถลงข่าว โฆษณาและวัฒนธรรมยังเป็นผู้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่เข้ามาทำงานในหน่วยงานต่างๆ ด้วยเพื่อไม่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลง (ปริยาภรณ์ กันทะลา, 2552: 88)

นอกจากการดูแลสิ่งพิมพ์แล้วกระทรวงแถลงข่าว โฆษณาและวัฒนธรรมยังได้เข้าไปดูแลตรวจสอบสื่อประเภทอื่น ๆ ด้วย โดยการปรับเปลี่ยนหน้าที่ของสื่อแต่ละชนิดเพื่อให้สอดคล้อง

ไปกับระบอบการปกครองใหม่ตามนโยบายใหม่ที่ต้องอาศัยสื่อเป็นเครื่องมือสร้างคนใหม่ เหตุการณ์ใหม่ วีรบุรุษวีรสตรีใหม่ อุดมการณ์ใหม่ ความรู้สึกใหม่ คุณธรรมใหม่ และคุณภาพชีวิตแบบใหม่เพื่อเป็นเป้าหมายในการเดินก้าวไปสู่ระบอบสังคมนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาพยนตร์ ซึ่งพรรคฯและรัฐบาลลาวเห็นว่า เป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการโน้มน้าวจิตใจของประชาชนได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จาก พรรคฯ ได้อนุมัติจัดตั้งกรมรูปเงา (กรมภาพยนตร์) ขึ้นในปี พ. ศ 2519 เพื่อตรวจสอบดูแลหน่วยสายหนัง (ปริยาภรณ์ กันทะลา, 2552: 88)

อย่างไรก็ดี พรรคฯ และรัฐบาลสปป.ลาว จะใช้สื่อต่าง ๆ เข้ามาเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดให้กับประชาชนเพื่อกลายมาเป็นคนแบบใหม่ คือ “คนสังคมนิยม” แล้ว พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ยังได้มีนโยบายต่าง ๆ เพื่อทำลายสิ่งที่ไม่ให้ความความบันเทิงที่พรรคฯ และรัฐบาลสปป.ลาวมองว่า ไร้ประโยชน์ ตัวอย่าง เช่น นวนิยาย หนังสือ วารสาร ตลอดจนสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็น “ตะวันตก” ซึ่งรวมทั้งพวกฮิปปี้ และโสเภณี เพราะถือว่าสิ่งดังกล่าวเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ขัดต่อ “วัฒนธรรมสังคมนิยม” ซึ่งสิ่งดังกล่าวเหล่านี้ ได้สะท้อนผ่านคำกล่าวของ บุญปลูก ส่วนพงษ์ ที่ได้กล่าวเอาไว้ว่า

“นอกจากใช้สื่อต่างๆ แล้ว รัฐบาลลาวยังมีนโยบายทำลายสิ่งที่ไม่ให้ความบันเทิงแบบไร้ประโยชน์ เช่น ทำลายลายนิยายประเภทพาฝัน หนังสือและวารสารที่ไม่ให้ประโยชน์กับสังคมและประชาชน ตลอดจนภาพเปลือยและสิ่งที่บ่งบอกถึงสังคมตะวันตก พร้อมกันนั้น รัฐบาลยังทำลายการพนันต่างๆ กำจัดพวกฮิปปี้ โสเภณี รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจการนั้นๆ เพราะถือว่า สิ่งดังกล่าวนี้ล้วนแต่เป็น โรคระบาดทางสังคม”

(วารสารสังคมนุ่มน้ำโขง, 2548: 124)”

การใช้สื่อและนโยบายต่างๆ เพื่อเปลี่ยนสังคมและคนให้กลายเป็น “สังคมนิยมใหม่” นี้ ยังรวมไปถึงการประกอบสร้างอัตลักษณ์ “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่” ด้วย ซึ่งผู้หญิงสังคมนิยมดังกล่าวนี้ จะต้องเป็นคนที่มีความขยันในการใช้แรงงาน ทำไร่ไถนาก็ได้ มีน้ำใจ ใช้จ่ายอย่างประหยัด มีความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ขอมเสียดสละเพื่อส่วนร่วมมีน้ำใจรักชาติ รักบ้านเกิดเมืองนอน มีกิจกรรมรยาท สุภาพอ่อนหวาน รักษาบรรทัดฐานวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ และการที่จะทำให้ผู้หญิงตระหนักถึงอัตลักษณ์ดังกล่าวได้ พรรคฯ และรัฐบาลลาวจำเป็นต้องอาศัยสื่อต่าง ๆ เข้ามาเป็นเครื่องมือในการปลูกสำนึกดังกล่าว ดังจะเห็นอัตลักษณ์ดังกล่าวได้จาก วรรณกรรม บทเพลง และประเพณีการแต่งกาย ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

3.5.1 วรรณกรรม: สื่อสร้างความหมายความเป็นผู้หญิงลาวยุคใหม่

วรรณกรรมเป็นเครื่องมือที่มีสำคัญในกระบวนการสร้างความหมายทางสังคมและเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ “พรรคฯ” และ “รัฐ” ให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะวรรณกรรมมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่ส่งผ่านอุดมการณ์ในเรื่องต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็น ความรักชาติ ความรักในระบอบสังคมนิยม การทำหน้าที่ต่อชาติ ตลอดจนการประพฤติปฏิบัติตนในวิถีทางที่จะทำให้ชาติสามารถดำรงไว้ซึ่ง “สันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย เอกภาพ วัฒนาถาวร” ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและสร้างความหมายของอุดมการณ์ชาตินิยมต่อสังคมลาว เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกและจิตสำนึกในเรื่องชาติ จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมในช่วงนี้ เป็นวรรณกรรมที่ช่วยสื่อสารและสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมต่อสังคมลาว ช่วยส่งเสริมแนวคิดของพรรคฯและรัฐให้ถ่ายทอดไปสู่มวลชนนั้นก็คือ คนลาวภายในชาตินั้นเอง และเป็นวรรณกรรมที่อยู่ภายใต้กรอบของการสร้างชาติตามนโยบายของพรรคฯ และรัฐบาลสปป.ลาว ที่มีลักษณะและจุดมุ่งหมายเพื่อชาติและเพื่อประชาชน ดังจะเห็นได้จากรายงานของท่านไกสอน พมวิหาร เลขาธิการใหญ่คณะบริหารงานศูนย์กลางพรรคฯประชาชนปฏิวัติลาว แสดงให้เห็นถึงการเน้นความสำคัญของการสร้างวรรณคดีใหม่ให้เป็นวรรณคดีประจำชาติอย่างเช่น

“สร้างการศึกษา และ วัฒนธรรมปฏิวัติตามหลักการใหญ่: ชาติ วิทยาศาสตร์ มหาชน เชิดชูระดับของประชาชนบรรดาชนชาติในทุกด้านอย่างว่องไว การศึกษาและวัฒนธรรม ต้องไปก่อน กล่าวคือ เพื่อรับใช้น้ำที่กู้ชาติ และสร้างชาติ ตามทิศทางชาติ ประชาธิปไตย ประชาชน ลบล้างวัฒนธรรมแบบข้าพาสของจักรวรรดิวัฒนธรรมเก่า เปื้อน เสื่อมเสียล้างหล่งของศักดินา นายทุน และวัฒนธรรมแบบสอกระจา ผืนต่อชาติ สร้างวรรณคดีใหม่และศิลปะประจำของชาตินั้น เป็นเอกภาพที่มีลักษณะพรรคฯ ลักษณะประชาชน และลักษณะชาติอย่างลึกซึ้ง ปกป้องรักษา และเสริมขยายมูลเชื้อ ศิลปะวรรณคดีอันดีงาม ของแต่ละชนชาติและชนเผ่า คั่นคว้าวรรณคดีและศิลปะของโลกอย่างมีการเลือกเฟ้น”

(ก.ค. ๑๙๗๕, ๑๙๗๖, ๑๙๗๗)

เนื้อหาที่ได้ยกมาอ้างในข้างต้นดังกล่าวนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อวรรณกรรมลาวสมัยใหม่เอาไว้อย่างชัดเจน เช่น ความพยายามในการสร้างวรรณกรรมและศิลปะให้กลายเป็นศิลปะประจำชาตินั้น ที่มีลักษณะตามอุดมคติของพรรคฯ ลักษณะมหาชนและลักษณะชาตินั้นเพื่อที่จะได้เป็นไปในการปกป้องรักษาและเสริมขยายมูลเชื้อทางด้านวรรณคดีของชาตินั้นเอาไว้

จากการนิยามความหมายในเรื่องต่างๆ ที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนชุดความรู้ ความคิด โดยอาศัยวรรณกรรมเป็นเครื่องมือ ทำให้มีการก่อตั้งสำนักพิมพ์ต่างๆ ในลาว “สำนักพิมพ์หนุ่มลาว” เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในวันที่ 1 มกราคม 1979 ต่อมา ก็คือ “กั--๑๒'๐-” (สำนักพิมพ์วรรณศิลป์) “สำนักพิมพ์ศึกษาใหม่” “สำนักพิมพ์แม่หญิงลาว” “สำนักพิมพ์แรงงาน” “สำนักพิมพ์เยาวชนลาว” และอื่นๆ (กั--๑๒'๑๒'๐๑๓, 1987) ซึ่งสำนักพิมพ์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องมือในการผลักดันนโยบายของพรรคและรัฐสู่ประชาชนเพื่อเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของประชาชนให้หันมาเชื่อมั่นพรรคและศรัทธาการปกครองของพรรค

ที่สำคัญวรรณกรรมที่ได้รับการเขียนขึ้นในช่วงนี้ มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการประกอบสร้างคนรุ่นใหม่และสังคมใหม่ ซึ่งแสดงออกผ่านวรรณกรรมเรื่องต่างๆ อย่างเช่น “หัวใจของผู้ดูแลหลัง” ของ เวียงเวียง ที่เขียนเกี่ยวกับบริบทของขบวนการแข่งขันการทำงาน ในหน่วยสามัคคีแลกเปลี่ยนแรงงานหน่วยหนึ่งในซาเหนือ (จังหวัดหนึ่งทางปากเหนือของลาว) ซึ่งในขบวนการแข่งขันการทำงานดังกล่าวนี้ ส่วนมากมีแต่พี่น้องหญิงที่กำลังแข่งขันกันแบกไอ แบกคราด ทำงาน นอกจากนี้ยัง “ตะลุมบอนกัน” ลำเลียงอาหาร ยาและอาวุธออกสู่แนวหน้า (กั--๑๒'๑๒'๐๑๓, 2002) นอกจากนี้ วรรณกรรมเรื่อง “เสียงเพลงเขตภูคอย” ของ ทองเพ็ด หลวงอุดม ที่เขียนเกี่ยวกับการปล้ำความไม่รู้หนังสือในหมู่บ้าน “มั่ง” ในจังหวัดหนึ่งของลาว ในเรื่องนี้ก็เขียนเริ่มต้นว่า เพราะในสังคมเก่า เพราะนโยบายปติการ⁶ ของพวกล่าเมืองขึ้นที่หวังทำให้ประชาชน “โง่จ๋าล่าหลัง” หวังเอาประชาชนลาวเป็นข้อยข้ามาใช้แก่พวกเขาตลอดกาล ดังนั้นจึงวางนโยบายทำให้ประชาชนลาว เช่น พี่น้องชนเผ่าที่อยู่เขตภูคอยเกือบ 90 % ไม่รู้หนังสือ และนับแต่การปฏิวัติเกิดขึ้น พรรคประชาชนปฏิวัติลาว ได้วางแนวทางในก่อสร้างระบบการศึกษาใหม่ แนวทางการศึกษาที่รัฐวางออกเพื่อลดการไม่รู้หนังสือให้แก่ันกรบ เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนเผ่าต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อที่จะสามารถรับเอาเทคนิควิทยาศาสตร์ วิทยาการที่ก้าวหน้าของโลกมาพัฒนาสร้างสาและฟื้นฟูชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชนให้ ดีขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง (กั--๑๒'๑๒'๐๑๓, 2002) และวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ ที่ตามมา เช่น วรรณกรรมเรื่อง “ช่างตีเหล็กผู้ห้าวหัน” (ช่างตีเหล็กผู้ขยัน) ของคำแพง “ตามสายเหมืองตะลาง” (ตามสายเหมืองตะลาง)⁷ “น้ำใจของนางแพทย์” (น้ำใจนางพยาบาล) “นางสาวกรรมกรโรงงานคำแผน 12 ตุลาคม” (กั--๑๒'๑๒'๐๑๓, 2002) และอื่นๆ ที่สำคัญวรรณกรรมเหล่านี้มีส่วนสำคัญเป็นอย่างสูงในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่”

⁶ “ปติการ.” ในหมายของพรรค และ รัฐบาลลาว หมายถึงกลุ่มคนที่ไม่มีความรักชาติ รักแผ่นดินที่ตนอาศัยอยู่ และเป็นกลุ่มคนที่รัฐบาลลาวต้องการจัดให้หมดสิ้น

⁷ “ตามสายเหมืองตะลาง” หมายถึงชื่อวรรณกรรมหนึ่งของลาวที่เป็นการสร้างสำหหนึ่งของคนลาว

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า วรรณกรรมช่วงนี้จึงเป็นไปเพื่อสร้างเสริมอุดมการณ์ชาตินิยมให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนคนลาว ซึ่งจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญการสร้างสำนึกเรื่องชาติและความเป็นชาติผ่านวรรณกรรม ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ให้เกิดขึ้นร่วมกันในหมู่ประชาชนคนลาว นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง การปกครองใหม่มาสู่ระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมในช่วงทศวรรษแรกของเปลี่ยนแปลง (ปี พ.ศ 2518-2528) ซึ่งวรรณกรรมที่จะนำเสนอต่อไปนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นวรรณกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อกระตุ้นความรู้สึกและสำนึกความรักชาติให้แก่ประชาชน ที่สำคัญก็คือ ได้มีการเสนอตัวแทนผู้หญิงลาวใหม่ผ่านวรรณกรรมต่อไปนี้ด้วย

วรรณกรรมเรื่องแรก ที่ผู้ศึกษาจะนำมาวิเคราะห์นั้นก็คือ “ $\text{a34A}_k\text{-}\text{Coe-}\text{et}^{\text{C}}\text{--}\text{34}\text{C}$ ” (ตะวันขึ้นที่ดอนนาง)⁸ ของ อุทิน บุนยวง ซึ่งเป็นนักเขียนวรรณกรรมรุ่นอาวุโสในจำนวนนักเขียนที่เคยเขียนบทประพันธ์และวรรณกรรมต่างๆ มาหลายเรื่องในช่วงระบอบเมืองขึ้นแบบใหม่กึ่งศักดินา หลังจากเปลี่ยนระบอบการปกครองใหม่ อุทิน บุนยวง ได้หันมาเขียนงานที่รับใช้ระบอบการปกครองใหม่ เช่น เรื่อง “ตะวันขึ้นที่ดอนนาง” ซึ่งเป็นผลงานเรื่องแรกหลังจากเปลี่ยนระบอบการปกครองใหม่ ซึ่งเรื่องดังกล่าว เป็นการเขียนเกี่ยวกับผู้หญิงโสเภณีที่เปลี่ยนแปลงชีวิตตนเองให้กลายมาเป็นคนใหม่เพราะการนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่ทำให้ชีวิตพวกเขาหลุดพ้นออกจากความมืดมน โดยได้รับการศึกษาอบรมและดัดแปลงสร้างสรรค์ตัวเองให้กลายมาเป็นคนแบบใหม่ภายใต้การปกครองใหม่

ในเรื่อง ตัวละครเอกคือ นางสาวเวียงจิต ซึ่งเป็นภาพตัวแทนของผู้หญิงลาวผู้ที่มีอดีตที่มัวหมองจากระบอบสังคมเก่า เพราะสังคมระบอบเก่านั้นเป็นระบอบที่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงทางเศรษฐกิจและสังคม มีความไม่ยุติธรรม ทำให้ชีวิตของเวียงจิตและผู้หญิงคนอื่นๆ ต้องเผชิญหน้ากับความยากจน และถูกผลักเข้าไปให้เป็นโสเภณี แต่ภายหลังการเปลี่ยนระบอบการปกครองแบบใหม่ได้ทำให้ชีวิตของเวียงจิต และผู้หญิงเหล่านี้เปลี่ยนไปเพราะแสงสว่างภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติทำให้ผู้หญิงมีชีวิตใหม่ที่สดใส และรู้คุณค่าของตนเอง

ในอดีตเวียงจิตเดินเข้าสู่วังวนแห่งการค้ากามด้วยความจำเป็นเพราะความจนบีบบังคับแม่ของเธอเจ็บหนัก ต้องการเลือดและยามรักษา แต่เวียงจิตไม่มีเงินสำหรับค่ารักษาแม่ ทำให้เธอต้องทำทุกวิถีทางเพื่อนำเงินมารักษาแม่ ที่ร้ายไปกว่านั้นเธอยังต้องเผชิญกับการถูกหลอกให้เป็นนางบำเรอของพวกเจ้านายผู้ร่ำรวย เธอต้องเผชิญหน้ากับความอับอาย และขมขื่นที่สุด ชีวิตของเธอถูกตอบแทนด้วยความไร้ค่า ทั้งๆ ที่เธอได้เสียสละสิ่งที่มีค่าในชีวิตของเธอไป นอกจากนี้ เวียงจิตยัง

⁸ “ดอนนาง” หมายถึงเกาะเล็กเกาะหนึ่งในลาว ซึ่งเกาะดังกล่าวเป็นเกาะที่รัฐบาลลาวใช้ไว้เป็นที่คุมขังเหล่าผู้หญิงที่ได้กระทำความผิดที่ขัดต่อกฎหมายของลาว และเป็นดอนที่ใช้ไว้ดัดสร้างคนที่ติดกัญชาสังคม (หมายถึงโสเภณีหรือผู้หญิงที่ขายบริการทางเพศ) ของสังคมระบอบเก่า

ถูกกล่าวหาว่า ค้าเงินดอลลาร์ปลอม ทำให้เธอไม่มีโอกาสที่จะเจอหน้าแม่ที่กำลังคอยเงินค่ารักษาพยาบาลจากลูกสาวอันเป็นความหวังสุดท้าย แม่ของเธอสิ้นลมหายใจไปในขณะที่เวียงจิดกำลังถูกคุมขังด้วยข้อกล่าวหาที่ไม่เป็นความจริงและไม่เป็นทำ หลังจากแม่ตาย เธอยังต้องเลี้ยงน้องอีก 4 คนที่เหลืออยู่ เวียงจิดไม่มีเส้นทางอื่น นอกจากการขายตัวเพื่อหาเงินมาเลี้ยงน้อง เธอต้องปล่อยให้ชีวิตมีราศีและทำในสิ่งที่บิดา เป็นหญิงที่ไร้เกียรติและศักดิ์ศรีและนั่นคือสิ่งที่เธอได้รับจากสังคมนะบอบเก่า

แต่ภายหลังที่ชาติได้รับการปลดปล่อย และอยู่ภายใต้การนำของพรรคและรัฐบาล สปป.ลาว พรรคและรัฐบาล สปป.ลาว ได้เป็นผู้นำแสงสว่างเข้ามา และเป็นผู้กอบกู้คนที่เกือบสูญเสียความเป็นคนเพราะระบอบเก่า มาบัดนี้เธอได้ฟื้นตัวมารู้จักคุณค่าของความเป็นคน เป็นเจ้าของชีวิตของตนเอง มีศักดิ์ศรีเพราะว่ามี “คอนนาง” ซึ่งเป็นศูนย์จัดสร้างคนที่เปี่ยมด้วยสังคม (โสเภณีหรือขายบริการทางเพศ) ในระบอบเก่า และเวียงจิดเองก็เป็นหนึ่งในจำนวนนั้นที่ถูกส่งตัวเข้าไป “จัดสร้าง” ณ ที่แห่งนี้ทำให้เธอต้องซาบซึ้งและตระหนักถึงพระคุณของพรรค ที่นำระบอบใหม่มาให้ดังความว่า

“ขอยุ่รู้สึกอึดอัดหัวใจ ชีวิตเต็มไปด้วยความหวัง ความสดชื่นอย่างที่เคยพบเห็นมาก่อน คอนนางเฮ็ดให้ (ทำให้) ขอยุ่รู้จัก เป็นเจ้าของตนเอง เป็นคนมีประโยชน์ต่อสังคม ต่อประเทศชาติบ้านเมือง นอกจากนี้ยังเฮ็ดให้ขอยุ่รู้สึกว่า การปฏิบัติมาฮอด (มาถึง) ซ้ำเกินไป ถ้าบ่ดังนั้น ขอยุ่คือซิบ (ถ้าไม่เช่นนั้น ฉันคงจะไม่) เป็นคนโละ (คนไม่ดี) บ่ได้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีดังที่เป็นมา ถ้าบ่มีการปฏิบัติ ก็บ่มีคอนนาง ถ้าบ่มีคอนนางชีวิตขอยุ่คงหมองมัวไปเท่าใด....”

(๐๖-๐๖-๐๖, ๑๙๗๕)

จะเห็นได้ว่าในเรื่อง “ตาเว็นขึ้นที่คอนนาง” นอกจากได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของ สังคมลาวและผู้หญิงภายใต้ระบอบการปกครองแบบเก่า ซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่มีความเหลื่อมล้ำทางสังคมสูงแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่าการปฏิบัติภายใต้การนำของพรรคได้ ทำให้ชีวิตของผู้หญิงหลุดพ้นออกจากความมืดมน รู้จักความเป็นคน มีคุณค่าในความเป็นคน และที่สำคัญก็คือ ทำให้ผู้หญิงกลายมาเป็น “คนสังคมนิยมใหม่” ภายใต้การนำของพรรค ที่อุทิศตนเพื่อสร้างระบอบ สังคมนิยมให้ทุกคนเสมอภาคกัน

วรรณกรรมเรื่อง “๐๖-๐๖-๐๖” (ดอกไม้นานา) ของ มาลาสะหวัน สะท้อนให้เห็นถึงการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้หญิงลาวผ่านวรรณกรรมภายหลังการเปลี่ยนระบอบการปกครองใหม่ที่ให้ความสำคัญกับ “ส่วนรวม” มาเป็นอันดับแรก ในวรรณกรรมเรื่องนี้นอกจากจะสะท้อนให้เห็นบริบทของลาวที่ได้เปลี่ยนการเกษตรกรรมมาเป็นระบบรวมกลุ่ม หรือเรียกอีกอย่าง

วรรณกรรมเรื่องต่อมาก็คือ วรรณกรรมเรื่อง “ໂຊີໄຊ, ຕຣາດັກ” (ลูกสาวของพรรคฯ) ของ สุวันทอน บุนผาญ ซึ่งเขื่อนักเขียนวรรณกรรมและเขื่อนักปฏิวัติรุ่นอาวุโสของลาวคนหนึ่ง ที่ได้มีผลงานออกมามากมาย ซึ่งผลงานส่วนใหญ่จะเป็นไปเพื่อส่งเสริมอุดมการณ์ความเป็นชาติและความเป็นลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วรรณกรรมเรื่อง “ลูกสาวของพรรคฯ” ได้สะท้อนให้เห็นถึงบริบทของลาวภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่พยายามนำลาวก้าวขึ้นไปสู่ความเป็นสังคมนิยม โดยให้ตัวละครหญิงเป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินเรื่องและเป็นตัวแทนของผู้หญิงที่มีความรักต่อประเทศชาติบ้านเมืองและมีความจงรักภักดีต่อพรรคและรัฐอย่างแรงกล้าและปรารถนาที่จะรับใช้ประเทศชาติอย่างจริงจัง

(รูป 3.3 วรรณกรรมเรื่อง “ลูกสาวของพรรคฯ”)

ในวรรณกรรมเรื่องนี้ ตัวนำเรื่องก็คือ นางพิมพา และ นางปาริเยง ซึ่งผู้หญิงทั้งสองเป็นตัวแทนให้ผู้หญิงลาวระบอบใหม่ที่ได้รับโอกาสในการเรียนหนังสือ ก็เพราะว่ามีการปฏิวัติชาติโดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ทำให้พวกเธอได้หลุดพ้นออกจากความทุกข์และกลายเป็นครู ซึ่งก่อนหน้านี้ชีวิตของพิมพา ตอนวัยเด็กนั้นเป็นลูกกำพร้า และมีชีวิตความเป็นอยู่แสนจะยากจน และเกือบไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ แต่เพราะมีการปฏิวัติและมีพรรคฯทำให้ชีวิตเธอต้องหลุดพ้นจากความทุกข์ดังกล่าวและกลายเป็นครูในปัจจุบัน ดังความตอนหนึ่งในวรรณกรรมต่อไปนี้

“นางเป็นกำพร้าอาศัยอยู่กับอา ซึ่งเป็นนางหม้ายตั้งแต่น้อยใหญ่ขึ้นภายใต้ลมพายุแห่งความทุกข์ยากตรากตรำ ถ้าบ่มีการปฏิวัติ บ่มีการนำอันฉลาดผ่องใสของศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาวแล้ว บ้านเกิดเมืองนอนของนางก็จะบ่ได้รับการปลดปล่อยชีวิตของนางก็จะจมลึกลงสู่สนามแห่งความลำบากยากแค้น แต่การปฏิวัติได้มาช่วยให้นางออกจากความมืดมน เลี้ยงดูและเลี้ยงสอนเอานางจนนางสามารถกลายเป็นครูสอน ซึ่งเป็นหน้าที่ ที่ญาติพี่น้องของนางบ่เคยคิดฝันหาสักครั้ง”

(ดิ, ฤ-เ- @÷®¼-๘, ๐๔, 1982)

พิมพาเป็นสมาชิก “ชาวหนุ่มลาว” (Lao Youth Union) ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากศูนย์กลางให้ไปสอนหนังสืออยู่ “บ้านผาแดง” ซึ่งเป็นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในลาว หน้าที่หลักของ พิมพา ก็คือสอนหนังสือและเป็นแกนนำในการผลักดันนโยบายของพรรคฯและรัฐบาล

สปป.ลาว คู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีทัศนคติสอดคล้องไปกับนโยบายของรัฐ หากแต่หมู่บ้านดังกล่าว เป็นหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม ชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชนยังขัดสนทำให้ประชาชนไม่มีความกระตือรือร้นในการมาเรียนหนังสือ เพราะต้องทำงานเพื่อปากท้อง สภาพดังกล่าวทำให้ พิมพา หนักใจเป็นอย่างมาก เพราะสิ่งที่ต้องปรับปรุงในหมู่บ้านนี้มีมากมายเหลือเกิน แต่สภาวะดังกล่าวก็ไม่สามารถต้านทานต่อความปรารถนาของพิมพาได้ เพราะพิมพาได้ปฏิญาณตัวต่อพรรคฯ และรัฐเอาไว้ว่า จะฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อทำหน้าที่ให้สำเร็จจงได้ ซึ่งเธอเริ่มต้นการทำงานของเธอด้วยการสร้างโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถม โรงเรียนเล็กและช่วยในเรื่องการเกษตร ซึ่งเป็นงานที่หนักมากสำหรับเธอ ในที่สุดจากความมุ่งมั่นตั้งใจของเธอดังกล่าวได้ทำให้ พิมพา กลายเป็นแกนนำในหมู่บ้านและพยายามอบรมให้ชาวบ้านเข้าใจถึงแนวทางการพัฒนาบ้านเมือง และให้ชาวซ่งในผลดีของการปฏิวัติที่ทำให้เราได้มีวันนี้ เช่น ข้อความที่ว่า

“ก่อนหน้านี้ พวกเราถูกกดขี่ขูดรีดอย่างหนักหน่วง แต่บัดนี้เราได้รับการปลดปล่อยและมีสิทธิเป็นเจ้าของประเทศชาติ พวกเราได้บุกเบิกตัวปฏิบัติตามคำสั่งทุกประการของพรรคฯ เพื่อสร้างชีวิตใหม่ ซึ่งเป็นชีวิตที่ปราศจากการกดขี่ขูดรีด พร้อมกันนั้นพวกเราก็ได้ฝึกฝนหล่อหลอมตนเองให้กลายเป็นคนใหม่ คนสังคมนิยม”

(!÷, ัก-ê°- ®÷®¼-ø, ö¤, 1982)

จากเรื่องราวที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ภาพตัวแทนของผู้หญิงลาว ก็คือ พิมพา ซึ่งเป็นผู้หญิงที่มีทั้งความตั้งใจ ความพยายามและมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเองเพื่อทำประโยชน์แก่ประเทศชาติบ้านเมือง เพื่อพรรคฯที่แสนรัก แม้ว่าจะมีอุปสรรคอย่างมากมายในการทำงาน แต่พิมพาที่ระลึกลึกถึงเสมอเกี่ยวกับคุณสมบัติของ “คนสังคมนิยม” ที่ได้ฝึกฝนมานั้นก็คือ

“ตกลงปลงใจ ยอมเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง สู้ชนเพื่อเอกราชของชาติ และเพื่อความสมบูรณ์พูนสุขของพวกลูกหลานเราในอนาคต ตัดสินใจปฏิบัติทุกแนวทาง นโยบายของพรรคฯและรัฐให้ปรากฏเป็นจริง ตัดสินใจพาประเทศชาติ อันแสนรักของพวกเรา ก้าวขึ้นสู่สังคมนิยม ดังนั้นพวกเขาต้องมีทักษะ ผลិតผล หาเลี้ยงตนเอง ขยันพากเพียร ประหยัด มัธยัสถ์ให้ถูกต้อง เด็ดเดี่ยวเหนียวแน่น อดทนกล้าหาญ ผ่านฝ่าอุปสรรคและความยุ่งยาก กระตือรือร้น และมีความฝึกฝนแบบปฏิวัติอยู่เรื่อยๆ ก่อสร้างตนเองให้เป็นคนลาวใหม่ คนสังคมนิยม”

(!÷, ัก-ê°- ®÷®¼-ø, ö¤, 1982:33)

ฉะนั้น ผู้หญิงสังคมนิยมในเรื่องนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะหลายประการ ซึ่งล้วนแต่สอดคล้องไปกับอุดมคติของพรรคฯ และรัฐต่อการนำประเทศไปสู่ความเป็นสังคมนิยม ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงที่จะต้องเสริมขยายจิตใจรักษาอย่างลึกซึ้ง ต้องระบอบการปกครองใหม่อย่าง

คู่คี่ ต้องเป็นคนสุขุม กระตือรือร้น บุกบั่นฟันฝ่า ดังคำขวัญของชาวหนุ่มลาวที่ว่า “บ่อนไคยาก ชาวหนุ่มบุก บ่อนไคทุกข์ชาวหนุ่มฟันฝ่า” (ที่ไคยาก คนหนุ่มสาวจะบุก ที่ไคทุกข์ คนหนุ่มสาวจะฟันฝ่า) และเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยอย่างเข้มงวด ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบอย่างเคร่งครัด เป็นต้น

นอกจากพิมพ์แล้ว ปาเรียงก็เป็นเป็นตัวละครเอกในเรื่องอีกคนหนึ่ง ปาเรียงเป็นหญิงลาวชาติพันธุ์และเป็นภาพตัวแทนของผู้หญิงลาวที่ได้รับการศึกษาและมีความรักชาติอย่างแรงกล้า ซึ่งในเรื่องนี้ ปาเรียงมีบทบาทคล้ายกับ พิมพ์ ที่เป็นสมาชิก “ชาวหนุ่ม” (เยาวชน) ในหมู่บ้านและผู้ช่วยผลักดันนโยบายของพรรคฯและรัฐให้ประสบผลสำเร็จ ดังเช่นบางตอนในเรื่องปาเรียงได้กล่าวว่า

“ขามไคพรรคฯและรัฐก็เป็นห่วงเป็นใยกับการเป็นอยู่ของประชาชน และอยากให้ประเทศชาติอันแสนรักของเรามีความก้าวหน้าเท่าเทียมกับชาติอื่นๆ บ้านเกิดเมืองของเรามีทรัพยากรในดินสินในน้ำแต่หลายช่วงคนมาแล้ว พี่น้องร่วมเผ่าของนางมีชีวิตอยู่ในความทุกข์อยากตรากตรำ เพราะการกดขี่ชุดฮิดอันป่าเถื่อนของพวกศักดินาล่าเมืองขึ้น บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่ต้องสามัคคีกันให้แน่น ร่วมแรงกันปกป้องรักษาหมากผลของการปฏิวัติ และออกแรงบึกบืนตัวทำมาหากินร่วมหมู่และถูกต้องตามวิทยาศาสตร์ อยากบรรลุป่าหมายดังกล่าว มีแต่หนทางเดียวคือ ไปนำ (เดินตาม) พรรคฯ และรัฐ เรียนแล้วต้องทำ ฮัด (หัด) แล้วอดนอนบทเรียนเพื่อให้หมากผลของการออกแรงงานหลาย (มาก) ขึ้นเป็นลำดับ”

(|÷, ัก-ê°- ®÷®°¾-ø, öð, 1982: 65)

ความคิดของ ปาเลียงดังกล่าวเป็นตัวแทนของความคิดชาตินิยมที่สะท้อนให้เห็นถึงความรัก และความภาคภูมิใจในชาติของตน มีสำนึกและรู้บุญคุณของพรรคฯและรัฐที่ทำให้ประชาชนคนลาวได้หลุดพ้นจากความมืดมน ดังความคิดของ ปาเรียงเกี่ยวกับชาติของตนที่ว่า

“นางคิดถึงบุญคุณของพรรคฯที่ได้ชักจูงเอานางออกจากความมืดมนแห่งความโง่เขลาหลัง เฮ็ดให้ (ทำให้) นางซึ่งเป็นชาวภูตอยห่างไกลความเจริญออกสู่แสงสว่าง เปิดหูเปิดตากว้างมองไกลก้าวเดินไปตามแสงอรุณแห่งการนำพาอันฉลาดส่องไสของพรรคฯ นางจะสร้างตัวให้ก้าวหน้าสมกับความไว้วางใจของพรรคฯ จะเป็นลูกฮักหลานแพงของพ่อแม่ประชาชน ดังครูพิมพ์ได้เฮ็ดแบบอย่างมาแล้ว”

(|÷, ัก-ê°- ®÷®°¾-÷, öð, 1986: 97)

อย่างไรก็ดี ภาพตัวแทนของหญิงสาวทั้งสองคนในวรรณกรรมเรื่องดังกล่าว เป็นภาพตัวแทนของผู้หญิงลาวสมัยใหม่ที่มีความจงรักภักดีต่อชาติบ้านเมืองและต่อพรรคฯแล้ว ทั้งสองยังเป็นตัวแทนให้แก่ความเสมอภาพเท่าเทียมกันทางด้านชาติพันธุ์ของลาวด้วย เพราะว่าภายใต้

นโยบายใหม่ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ให้ความสำคัญต่อสิทธิเสมอภาพเท่าเทียมกันของคนในชาติ ทั้งทางเพศและชาติพันธุ์ ดังนั้นตัวละครในเรื่องนี้จึงถูกนำเสนอเพื่อส่งเสริมนโยบายของพรรคฯ และรัฐเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในชาติมีสำนึกร่วมกันต่อแนวทางใหม่ดังกล่าว

จากวรรณกรรมทั้งหมดที่ได้ยกมาข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่ถูกเขียนขึ้นมาภายใต้บริบทของลาวที่กำลังฟื้นฟูและพัฒนาชาติภายหลังจากเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใหม่ มาสู่การเป็นสังคมนิยม ซึ่งวรรณกรรมเหล่านี้ได้เน้นสาระสำคัญไว้อย่างมากมายเพื่อที่จะทำให้ประชาชนปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของตนให้สอดคล้องและเหมาะสมไปกับระบอบการปกครองใหม่ โดยการปฏิบัติตามการนำพาของพรรคฯ และปฏิบัติตามหน้าที่ของพลเมืองที่ “ดี” นอกจากนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นความพยายามที่จะนำเสนอโน้ตชนและองค์ประกอบของ “ชาติลาว” และ “ความเป็นลาว” ไว้อย่างมากมายผ่านแนวความคิดของตัวละครที่พยายามกลายเป็นคนแบบใหม่คนสังคมนิยม ที่สำคัญในวรรณกรรมดังกล่าว ที่นอกจากนำเสนอภาพตัวแทนของผู้หญิงลาวภายใต้ระบอบเก่าและระบอบใหม่ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงแล้ว ยังให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของผู้หญิงลาวแบบใหม่ให้เป็นผู้หญิงลาวในอุดมคติของรัฐบาลลาว เพื่อเป็นภาพตัวแทนของผู้หญิงลาวยุคใหม่ภายใต้ระบอบการปกครองใหม่

3.5.2 เพลงลาว: กับการสร้างอัตลักษณ์ “ผู้หญิงสังคมนิยม”

นอกจาก วรรณกรรมต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว บทเพลงถือได้ว่าเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลเป็นอย่างสูง ซึ่งพรรคฯ และรัฐบาลสปป.ลาวใช้เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของประชาชนให้มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในแนวทางที่พรรคฯ และรัฐบาลสปป.ลาวได้กำหนดเอาไว้ในการเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่และสร้างคนแบบใหม่ ที่สำคัญก็คือ บทเพลงดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้ผู้หญิงลาว เพื่อจะทำให้ผู้หญิงลาวกลายเป็นผู้หญิงตามอุดมคติตามที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ต้องการ ดังจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญเกี่ยวกับ “ศิลปวัฒนธรรมของลาว” ดังนี้

“ชาติลาวเป็นชาติหนึ่งที่เก่าแก่ มีศรีปดนตรีพื้นเมือง เป็นเอกลักษณ์ ประจำชาติของตน มาแต่ไค่นาน (เนิ่นนาน) แล้วเช่น แคน ระนาด กลอง ฆ้อง แข่ง (ฉาบ) บทขับ (บทเพลง) บทลำ (พ็อนลำ) ...บรรดาศิลปะดนตรีที่มีมูลเชื่ออันดงามนี้ ล้วนแต่ได้อนุรักษ์ รักษา สืบทอด และส่งเสริมให้มีลักษณะรูปธรรมในสังคมลาวอย่างกว้างขวาง”

(กั--1/2E1/2©0134, 2006: 13)

นอกจากนี้ ในการศึกษาของ กิตยุดม กิติธรรสกุล เรื่อง “การสร้างสำนึกความเป็นชาติลาวผ่านเพลงปฏิวัติตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน” (2551) ได้วิเคราะห์ว่า เพลงลาวนั้น มี

บทบาทสำคัญเป็นอย่างสูงในการสร้างสำนึก “ความเป็นลาว” และ “ความเป็นชาติลาว” ให้กับประชาชนลาว เพื่อให้ประชาชนมีสำนึกร่วมกันในความเป็นชาติ เพื่อกระตุ้นและปลุกกระดมประชาชนให้ลุกขึ้นต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราชแห่งชาติในช่วงที่ลาวตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส (พ.ศ. 2436-พ.ศ. 2497) ในช่วงที่ต่อต้านสหรัฐอเมริกา (พ.ศ. 2497 – พ.ศ. 2518) และในช่วงที่ลาวปลดปล่อยประเทศ บทเพลงดังกล่าวยังได้ถูกผลิตซ้ำเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเพื่อเป็นการกระตุ้นความรู้สึกเรื่องชาติต่อประชาชนรุ่นหลัง

(รูป 3.4 หนังสือรวมเพลงลาวที่ได้รับความนิยมตั้งแต่ การปฏิวัติจนถึงปัจจุบัน)

ที่สำคัญ เพลงปฏิวัติยังมีอิทธิพลเป็นอย่างสูงต่อการสร้างความหมายและความเข้าใจของผู้คนในสังคมลาวเกี่ยวกับ “ผู้หญิงลาว” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้กับผู้หญิงลาว ดังจะเห็นได้จากบทเพลงต่างๆ ดังต่อไปนี้

เพลง “แม่หญิงลาวเอ๋ย”

แม่หญิงลาวเอ๋ย	แต่ก่อนเคยเป็นดอกไม้
เพียงแต่ให้สวยเปล่า	เคยเป็นแค่ดอกชบา
หาพึ่งพาแต่ราวรั้ว	ปฏิวัติส่องแสง
สว่างไสว มาปลดปล่อยเอา	ให้ปีกเราบินไกลไปกว้าง
แม่หญิงลาวเก่งกล้า	ทำนาก็ได้ ทำไร่ก็เป็น

การบ้าน	การเรือนก็ม่วน
เป็นกองหลอนก็ได้	ไปปรับใช้แนวหน้าก็ได้
แม่หญิงลาวเรา	มีความสามารถทุกอย่าง
สร้างให้เป็นแพทย์ ครู	ขยันทำทุก ฝ้าย
งานใด	ได้ทุกอย่าง
เอื้อย น้อยอยู่ทุกที่	ก้าวหน้า
ด้านอเมริกา	ที่หวังมาทำลายชาติเรา
แม่หญิงเรา	เรามีแนวลาवरักชาติ
มีลูก สุพา	นำพาเราก้าวหน้า
ไปสู้ชัชชนะ	แม่หญิงลาวก้าวหน้า

เพลง “แม่หญิงลาวก้าวหน้า” ดังกล่าวแต่งโดย มะนิจัน อาสาสะมัก เมื่อปี พ.ศ. 2511 ซึ่งเป็นช่วงที่ลาวได้แยกออกเป็นสองฝ่าย คือ ลาวฝ่ายซ้ายและลาวฝ่ายขวา ซึ่งเพลงดังกล่าวนี้ถูกลาวฝ่ายซ้ายนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อทำให้ประชาชนหันมาศรัทธาในแนวทางของฝ่ายตน และยังคงถูกใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเพื่อกระตุ้นสำนึกความเป็นชาติและความเป็นลาวให้แก่คนภายในชาติพร้อมกันนั้น เนื้อหาของเพลงยังเป็นวาทกรรมของรัฐบาล สปป.ลาวในการสร้างความหมายของ “ความเป็นผู้หญิงลาว” หรืออัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวยุคใหม่ ที่แตกต่างจากเดิม กล่าวคือ ในยุคสังคมนั้น มีผู้หญิงมีเพียงแค่ความสวยงามเท่านั้นที่ถือว่ามีคุณค่า ไม่มีคุณค่าในด้านอื่น ๆ เลย และผู้หญิงไม่สามารถดูแลตัวเองได้ ต้องพึ่งพาผู้ชาย ส่วนเพลงปฏิวัติได้สร้างความหมายใหม่ให้ผู้หญิงลาวว่า ผู้หญิงสามารถทำอะไรทำนาได้ ทำงานบ้านก็เก่ง เป็นทหารรับใช้แนวหน้าก็ได้ เป็นแพทย์ หรือเป็นครูก็ได้ มีความขยันขันแข็งในการทำงาน รวมทั้งงานทอผ้า ที่สำคัญเนื้อหาของเพลงดังกล่าวนี้ช่วยปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมลาวลงไปในตัวคนของผู้หญิงลาวตามที่รัฐชาตินิยมต้องการ ทั้งนี้เพื่อให้แม่หญิงลาวกลายเป็นผู้หญิง “สังคมนิยมใหม่” นั่นเอง

เพลง “หญิงลาวยุคใหม่”

โอหนอนางเอีย	จั่งแม่นงามเดนน้อง (ช่างสวยงามจริงน้อง)
วาวาค่อง	กิริยาถือต้อง
ม้องแก้ว	บ่อยากไล
งามวิไล	ยุคสมัยยัง (หญิง) ลาวก้าวหน้า
นุ่งถื	ตามประเพณีของลาว

สาวงาม	แดนดอกจำปา
สมชื่อแท่นนา	ทั้งจบทั้งงาม
โบราณกล่าวไว้	งามน้ำใจได้ความสามารถ
สมเป็น	หญิงลาวของชาติ
มีบทบาท	ต่อภาระหน้าที่
อย่าได้โลเลมเคอ	ไฟก่อชมเชยย่อง (ใครก็ชมยกย่อง)
น้องหมั่นเพียรรู้	การงานน้องก็เด่น
ได้มาเห็นน้องแล้ว	ก็อึ้งอึ้งแว่นแวง
เพื่อนชาย	ต่างก็หมายปองหมั่น
เพื่อนหญิง	น้องก็ห้าวหัน
สมกับคำขวัญ	ของหญิงลาวยุคใหม่

เพลง “หญิงลาวยุคใหม่” ได้รับการแต่งขึ้นในช่วง ค. ศ 1986 เป็นต้นมา ขับร้องโดย บัวเงิน ชาฟวง ซึ่งเพลงดังกล่าวเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในหมู่คนลาว เป็นเพลงที่ถูกใช้สร้างความบันเทิงในงานแต่งงานหรือว่าสังสรรค์ต่างๆ เพลงดังกล่าวยังใช้เป็นเพลงสำหรับทำเดินรำที่เรียกว่า เดิน “บาสสะโลบ” ที่ทั้งหญิงและชายสามารถร่วมเดินรำด้วยกันได้ แต่ส่วนมากจะเป็นผู้หญิงที่ชอบใช้เพลงนี้สำหรับการเดินรำดังกล่าว

เนื้อหาของเพลงดังกล่าว นำเสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงลาวยุคใหม่ที่แสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างคุณลักษณะของผู้หญิงลาวยุคใหม่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความงาม การพูดจาอ่อนหวาน มีกิริยามารยาท แต่งกายตามประเพณีของลาว มีน้ำใจดีงาม มีบทบาทและภาระหน้าที่ต่อชาติ มีความขยันหมั่นเพียรและใฝ่หาความรู้ หญิงลาวต้องมีคุณลักษณะดังกล่าวนี้จึงจะสมเป็นผู้หญิงของลาวยุคใหม่

“นางแพทย์ปฎิวัติ”

น้องงามจริงหนอ	เหมือนมาลากำลังไขกลีบบาน
โอคนทั้งมวล	ไฟก่อห้อมหวานทั้งรักและทั้งเอ็นดู
น้องงามวาจา	รู้เมตตาและรักทุกคน
โอนางแพทย์เอ๋ย	พวกเราได้มีเรี่ยวแรงเพราะการดูแลของนาง
ยุ่งยากลำบาก	หรือขาดแคลนนางไม่ทอดย
ไม่ได้บนว่า	รับใช้ด้วยใจซื่อซื่อ
น้องสมเป็นลูกสาว	ผู้ประเสริฐของประชา

น้องสมกับว่า

เป็นหน้ากระจะจกสว่างไสวให้ทุกคนส่อง

เพลง “นางแพทย์ปฐวี” แต่งโดย บัวเงิน ซาพวง ซึ่งเป็นนักร้องที่มีชื่อเสียงของลาว ตั้งแต่ช่วงก่อน ปี พ.ศ. 2518 และได้รับความนิยมจนถึงปัจจุบัน จากเนื้อเพลงดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการสรรเสริญอาชีพนางพยาบาลซึ่งเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาว การสร้างความหมายของแม่หญิงโดยผ่านอาชีพแพทย์ความหมายเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวภายใต้ระบอบการปกครองใหม่ จะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ ได้ถูกเชื่อมโยงกับแนวคิดหลายประการตามอุดมการณ์และแนวทางของ “พรรคฯ” และ “รัฐ” ไม่ว่าจะเป็น แนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง “เก่ง กล้า อัจฉริยะ” สามารถทำทุกอย่างได้ เช่น งานบ้านก็ทำ ทำนาได้ เป็นทหารก็ได้ เป็นแพทย์ก็ได้ ที่สำคัญเนื้อหาดังกล่าวนั้นเป็นการปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมลาวลงไปในตัวตนของผู้หญิงลาวตามที่รัฐชาติลาวต้องการ ทั้งนี้เพื่อให้แม่หญิงลาวดำรงไว้ซึ่งความเป็นลาว

เพลง “สาวไตดำตำแผน”

งามเด	เมื่อยามได้มา
เห็นสาวดำฟ้า	ไตดำงามหลาย
น้องดำฟ้าไหม	งามวิไลใจน้องขยัน
ถึงไหม เส้นน้อย	น้องบ่ทอดอย ดำฟ้าลายงาม
โอจันฯ	งามน้องนั้นหยับย้ายไกว่แขน
งามเด	ยามน้องฟัดฟิม
น้องเอีย	เฮ็ดเวียกหัวหัน
ทั้งแข่งขัน	สร้างสาผลงาน
ด้วยจิตใจเบิกบาน	พร้อมเพียงกันโตดำก้าวไป
เอาใจใส่	ดำแผนให้ได้หลายเดินดี
งามเด	สาวไตดำหาหนา
น้องช่างวาจา	ซึ่งดังเสียงเพลง
แสงจันวันเพ็ญ	เป็นแสงมา พาน้องสดใส
น้องพร้อมกัน	ดำฟ้าไหม
ลมพัดแขนไกว	เสียงแคนแว่วมา

เพลง “ไตดำตำแผน” แต่งโดย พมมี พมมา และร้องโดย บัวเงิน ซาพวง เนื้อหาของเพลงดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงลาวที่ผูกติดไว้กับการดำหูกทอผ้า เพราะ

ตามประเพณีลาวแต่เดิมของลาว ผู้หญิงสาวจะถูกสอนให้ดำหูกทอผ้าตั้งแต่ยังเล็กๆ จากผู้เป็นแม่ ดังนั้นเพลงดังของลาวจึงแต่งขึ้นเพื่อพรรณนาและยกย่องผู้หญิงลาวที่สามารถทอผ้าได้ ฉะนั้นเพลงดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของผู้หญิงลาว

เพลง “เสียงก่กระจุก”

เสียงฟืมก่ห้องก้องไป	พวกอ้ายแนวหน้า
เสียงฟืมน้องดำ (ทอ) ไว	เหมือนเสียงปืนอ้ายดังอยู่สนาม
พวกน้องฟ้าว (รีบ) เฮ็ดฟ้าว (รีบ) ทำ	ดำได้ไวไปเกี่ยวคู่อ้าย
พวกอ้ายไปอยู่สนาม	น้องอยู่แนวหลังแข่งกันดำแพ
เสียงฟืมของไผเด	จะจำไว้ได้เหมือนกับน้อง
ลมพัดอยู่เมฆลอยลง	ไม่เท่าน้องทอผ้าแกว่งไกว
เดียนี่ก็ (เครื่องทอผ้า) ทนสมัย	ได้ขยายเศรษฐกิจของลาว
เสียงฟืมกล่อมเข้าเสียงเพลง	พดพื้นบรรเลงในโรงดำผ้า
พวกน้องพร้อมเพรียงกันทอ	ดังพดสนั่นแสงงามทอไว
เพื่อชาติลาวก้าวไป	ศิวิไลซ์ความก้าวหน้า
พวกน้องร่วมส่วนสร้างสา	อ้ายอยู่แนวหน้าดีศัตรูหม่มาร

เพลง “เสียงก่กระจุก” แต่งโดย สีนวน สิดทิบุค เมื่อปี พ.ศ. 2521 คำว่า “ก่กระจุกนั้น” หมายถึง เครื่องจักรทอผ้าที่ใช้สำหรับการทอผ้าในจำนวนมาก ใช้แรงจากไฟฟ้าและมีความแตกต่างจาก “หูก” (เครื่องทอผ้าที่ใช้มือ) เนื้อร้องดังกล่าว แต่งขึ้นเพื่อยกย่องผู้หญิงลาวที่ทอผ้าได้เก่ง และการทอผ้าของผู้หญิงลาวเปรียบเสมือนเสียงปืนของทหาร ว่ามีความเก่งกล้าสามารถเหมือนกัน และเป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิงลาวที่มีความชำนาญในการทอผ้าและยังช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชาติให้ก้าวขึ้นสู่ความศิวิไลซ์

เพลง “เชิญไปเยี่ยมทุ่งนาแข่งบ้านน้อง”

เชิญไปยาม (เยี่ยม) ทุ่งนาแข่งบ้านน้อง	เสียงลำเลียงร้องดังก้องไปทั่วทุ่งนา
ประชาน้องกำลังแข่งขัน	กำลังร่วมแรงกันลงมือ คราดไถ
ด้วยวิธีการใหม่ที่ศูนย์กลางวางไว้	ทุกคนทำงานสนุกสนานเบิกบาน
มองๆเนินเขาฟากทุ่งนา	เขียวสุ ดสายตานั่นคือไร่นาปะหลัง
สาธุ เพื่อถนอมสวดยิ่งเพิ่มศักดิ์ศรีให้	บ้านน้องสวยงามเพื่อด้านศัตรูอดอยาก

เพื่อฝากไปเลี้ยงพี่น้องแนวหน้า
บ้านน้องออกแรงแข่งขัน

เพื่อสร้างเขตปลดปล่อยเราให้เข้มแข็ง
สนุกสนานการงาน

เพลง “เชิญไปเยี่ยมทุ่งนาแซงบ้านน้อง” ดังกล่าวแต่งโดย บัวเงิน ชาพวง เนื้อหาของเพลงดังกล่าว เป็นการกล่าวถึงบรรยากาศการทำงานที่เต็มไปด้วยความสนุกสนานและที่สำคัญคือเป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิงลาวที่มีส่วนในการสร้างชาติเพราะว่าข้าวที่ปลูกนั้นได้ถูกนำไปให้เหล่าทหารที่ออกแนวหน้า นอกจากนี้เนื้อเพลงดังกล่าวยังเป็นการสร้างสำนึกความเป็นลาวด้วยการใช้สัญลักษณ์การทำงาน ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนลาว

เพลง “ถามข่าวสาวเวียง”

ขอถามข่าวคราว	สาวเวียงจันทน์น้องคนใหม่
น้องงามแจ่มใส	ระบอบใหม่ก่อสร้างน้อง
น้องเอ๋ย	ส่วนครัวน้องงามบ่เด
เปิดไถทั้งจั่วควาย	อ้วนพีแพร่พันธุ์
เก็บเกี่ยวปีนี้	นาปี คงได้ข้าวหลาย
ผ่านมาปีกลาย (ปีก่อน)	นาแซง เต่งามบ่
ปู ปลา กลางบึง	ห้วยร่องคลองนา
ตกเบ็ดหวานแหไส้มอ	สนุกหากินอยู่ดี
อ้ายจากเวียง	เพื่อไปหาแสงสว่าง
อดทนผ่านฝ่า	ต่อสู้ปลดปล่อยชาติลาว
อ้ายอยู่เชียงขวาง	นานปีจึงไ้กับค่า
คืนมายาม (เยี่ยม) บ้านชั่วคราว	พบน้องจริงขอถามไถ่
ถามอีกที	น้องคนดีอ้ายขอช่วยแรง
ขอदानาแซง	คงจะเสร็จไว
ขอตรมขาดเหยื่อแรงใจ	ไส้ผืนนาข้าวเชียงงามดี

เพลง “ถามข่าวสาวเวียง” (หมายถึง สาวเวียงจันทน์) แต่งโดย บัณฑิตา เมื่อปี พ.ศ. 2521 เนื้อหาของเพลงดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของระบอบการปกครองใหม่ เพราะถ้าไม่มีระบอบการปกครองใหม่ ก็ไม่มีความอุดมสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจ ไม่มีผู้หญิงลาวใหม่ ที่เต็มไปด้วยบทบาทหน้าที่ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะทำสวนทำไร่ เลี้ยงเป็ดไก่ เป็นต้น

จากเนื้อหาของบทเพลงที่ได้กล่าวมาดังกล่าวนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของ ผู้หญิงลาวใหม่ที่เต็มไปด้วยความแตกต่างและหลากหลายทั้งทางด้านบทบาทและหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็น นางพยาบาล เป็นผู้ทอผ้า เป็นผู้แต่งกายตามประเพณี เป็นผู้ทำอะไรไถ่ยากก็เก่ง มีความ ขยันหมั่นเพียร พุดจาอ่อนหวาน เป็นต้น ซึ่งสิ่งดังกล่าวล้วนแต่เป็นคุณลักษณะของผู้หญิงลาวใหม่ ผู้หญิงสังคมนิยมตามอุดมคติของพรรคฯ และรัฐ

3.5.3 การแต่งกาย: กับการสร้าง “ความเป็นผู้หญิงสังคมนิยม”

เครื่องมือที่ถือว่า มีความสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่นอกเหนือไปจากวรรณกรรมลาวและบท เพลงลาวต่างๆ แล้วพรรคฯ และรัฐบาลลาวยังใช้การแต่งกายของผู้หญิงลาวเป็นเครื่องมือในการ สร้างสำนึกและแสดงให้เห็นถึง “ความเป็นชาติ” และ “ความเป็นลาว” ผู้ประชาชนลาวภายในชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสื่อที่ใช้ในการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของผู้หญิงอย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นการที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวยุคใหม่ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ ผู้หญิงลาวในช่วงที่ลาวปลดปล่อยประเทศใหม่ว่า ได้มีความพยายามสร้างอัตลักษณ์ของลาวใน รูปแบบแตกต่างกันอย่างไร ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำเอาการแต่งกายของผู้หญิงลาวเข้ามา เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์เพื่อที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับความพยายามสร้างความเป็นผู้หญิง ลาว เพราะการแต่งกายของผู้หญิงลาวถูกยกขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ลาวในบริบทของการ เปลี่ยนแปลงจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามสร้างอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาว ยุคใหม่ โดยเฉพาะด้านการแต่งกายนั้นถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างสูงในการแสดงออกซึ่งความ เป็นลาวอย่างมีประสิทธิภาพ ในสังคมลาวอย่างนั้น อาจด้วยสาเหตุที่ว่าพรรคฯ และรัฐมีความ มุ่งหวังในการปฏิวัติด้านสังคมภายหลังที่ปลดปล่อยได้สำเร็จ ในช่วงแรกๆ จะเห็นได้ว่าการ ดำเนินการดังกล่าวนี้ ได้มีคำสั่งให้เยาวชนชายในเมืองตัดผมสั้นและห้ามนุ่งกางเกงยีนส์ ส่วน ผู้หญิงให้นุ่งผ้าซิ่นและห้ามสวมแว่นตากันแดด ห้ามประชาชนทั่วไปฟังวิทยุของสถานีวิทยุของ ประเทศไทยและห้ามฟังเพลงตะวันตก ใครฝ่าฝืนข้อห้ามจะถูกกล่าวหาว่าเป็นพวก “ปฏิการ(กบฏ)” นอกจากนี้ยังวิจารณ์การแสวงหาความสุขของคนในเมืองที่ชอบดูภาพยนตร์ตะวันตก ฟังเพลงและ เที่ยวเตร่ตามสถานเริงรมย์ในเวลาค่ำคืน รวมทั้งการแสวงหาผลกำไรจากการทำการค้าว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม และเป็นการไม่รักชาติในขณะที่ภารกิจใหญ่ของประชาชนคือการสร้างชาติและพัฒนา บ้านเมือง (สุรัชย์ ศิริไกร, 2548: 64)

ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2519 จากผลการสำรวจข้อมูลของ “หน่วยขวนขวาย” ทำให้ รัฐบาลลาวทราบแหล่งข้อมูลและจำนวนของ “เหยื่อของสังคมเก่า” อันได้แก่โสเภณี ผู้ติดยาเสพติด อาชญากรรายย่อย คนจรจัด และพวกฮิปปี้ที่บูชาแพชชั่นตะวันตกว่ามีจำนวน 1,500 คน เหยื่อของ

สังคมเก่าเหล่านั้นได้ถูกแบ่งแยกเป็นหญิงและชายและถูกส่งตัวไปอบรมและฝึกอาชีพใหม่ ผู้ชายจะถูกส่งตัวไปที่ “คอนท้าว” ส่วนผู้หญิงจะถูกส่งไปที่ “คอนนาง”⁹ ในบริเวณเขื่อนน้ำจี้มที่ไม่มีทางหลบหนีออกได้ (สุรัช สิริไกร, 2548: 68)

มาตรการดังกล่าว ทำให้ประชาชนลาวบางส่วนไม่พอใจและหลบหนีออกนอกประเทศหรือไม่ก็หลบหนีเข้าป่า แต่ส่วนใหญ่ก็พยายามปรับตัวเองให้เข้ากับระบอบการปกครองใหม่ โดยพยายามสร้างตัวเองให้เป็นคนแบบใหม่ “คนสังคมนิยม” ที่ผู้ชายต้องตัดผมให้สั้นและไม่แต่งกายแบบยีนส์ และผู้หญิงต้องใส่ผ้าซิ่นและไม่สวมแว่นกันแดด ฉะนั้น จะเห็นการแต่งกายของผู้หญิงลาวโดยการนุ่งผ้าซิ่นถูกให้ความสำคัญเป็นอย่างสูงจากพรรคฯ และรัฐภายใต้การนำใหม่

ในสังคมลาว “ผ้าซิ่น” กับ “แม่หญิงลาว” มีความเกี่ยวข้องและผูกพันกันมาอย่างช้านาน เพราะการนุ่งผ้าซิ่นของผู้หญิงลาวเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ผู้หญิงลาวถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายาย และถือว่าเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ได้วางอยู่บนพื้นฐานที่มาจากโครงสร้างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของประเทศลาวที่มีอยู่และได้ถือปฏิบัติและสืบต่อกันมาจากบรรพกาลจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นวัฒนธรรมดังกล่าวนี้จึงถือได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญในการคงอยู่และให้มีสืบต่อไปของศิลปวัฒนธรรมที่มีมาในอดีต ไม่ว่าจะเป็น ดนตรี การแสดง และการแต่งกาย ซึ่งรวมเอาศิลปวัฒนธรรมทางด้านการแต่งกายด้วยผ้าซิ่นเข้าไปด้วย ผู้หญิงลาวทุกคนต้องมีหน้าที่ปกปักรักษาและนำเสนอศิลปวัฒนธรรมนี้ให้ดำรงอยู่ในปัจจุบันและสืบต่อไปในอนาคต เพราะวัฒนธรรมการแต่งกายของผู้หญิงลาวมีความสำคัญในแง่ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นลาวหรือเอกลักษณ์ของชาติที่มีความโดดเด่นเป็นสง่า

ดังนั้น รัฐบาลลาวใหม่ จึงให้ความสำคัญและพยายามสนับสนุนและผลักดันให้วัฒนธรรมเหล่านี้กลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติขึ้นมา โดยเฉพาะด้านการแต่งกายของผู้หญิง โดยให้ผู้หญิงลาวนุ่งผ้าซิ่น เก้าผมและห่มสไบ ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะของผู้หญิงลาวในระบอบใหม่ ผ้าซิ่นถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของชาติลาว โดยการสนับสนุน ส่งเสริมและรณรงค์ให้แม่หญิงลาวนุ่งผ้าซิ่น ซึ่งการรณรงค์เริ่มตั้งแต่การรณรงค์โดยปัจเจกบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น การรณรงค์ในระดับบ้าน ระดับเมือง ระดับจังหวัด ไปจนถึงระดับประเทศ มีการวางแผนนโยบายต่างๆ ออกมา เพื่อทำให้ผู้หญิงสำนึกถึงความเป็นชาติโดยการแสดงออกถึงความเป็นลาว ดังการให้ความสำคัญเกี่ยวกับผู้หญิงที่ว่า

“ผู้หญิงลาวบันดาเผ่า ได้ประกอบส่วนอย่างตั้งหน้าเข้าในการปกปักรักษา เสริมขยาย
มูลเชื้อวัฒนธรรม ฮีตคลองประเพณี อันดีงาม ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติตลอดมา แม้

⁹ คอนท้าว คอนนาง เป็นเกาะที่อยู่กลางแม่น้ำจี้ม ใช้สำหรับเป็นที่กักขังบุคคลที่กระทำต่อชาติบ้านเมือง

หญิงลาวยังมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดู ศึกษาอบรมลูก การอนุรักษ์รักษา ขนบธรรมเนียม ฮีตคลองประเพณี การนุ่งถือ การแต่งกาย การพัวพันครอบครัวและอื่นๆ”

(Á°-²¸©½-¾Á´È¨½¾, 1999: 10)

เนื้อหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของผู้หญิงลาว ในด้าน “การอนุรักษ์รักษาขนบธรรมเนียม ฮีตคลองประเพณี การนุ่งถือ การแต่งกาย” จะเห็นได้ว่าการแต่งกายของผู้หญิงได้รับการเน้นเพราะถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของชาติลาว และเป็นเครื่องมือที่ถูกใช้ในการสร้างชาติโดยรัฐโดยการนิยามอัตลักษณ์ของผู้หญิงผูกติดกับการแต่งกายที่มีลักษณะเฉพาะและรวมถึงกิจกรรมทางของผู้หญิง นับเป็นอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ชาตินิยม เป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ประเพณี (Traditional) ของชาติลาว ซึ่งสามารถดูได้จากการแต่งกาย วิถีชีวิตแบบลาว ทั้งแนวคิดชาตินิยมและการเน้นฮีตคลองประเพณีล้วนอยู่ภายใต้นโยบายของรัฐบาลในระบอบการปกครองใหม่

(รูป 3.5 ผู้หญิงลาวนิยมแต่งกายด้วยผ้าซิ่นและเบี่ยงแพรเมื่อทำบุญตักบาตร)

การที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว เน้นบทบาทสำคัญของผู้หญิงลาว ในด้าน “การอนุรักษ์รักษาขนบธรรมเนียม ฮีตคลองประเพณี การนุ่งถือ การแต่งกาย” ด้านหนึ่งน่าจะเกิดจากความตระหนักของพรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ว่า การเปลี่ยนแปลงสังคมลาวให้เป็นสังคมนิยม ในทันทีทันใดนั้นประสบกับความล้มเหลวอย่างเห็นได้ชัด เช่น ในทางเศรษฐกิจปรากฏว่า ผลผลิตมวลรวมของประเทศตกต่ำลงมาก ในทางสังคมก็มีการปฏิเสธระบอบใหม่อย่างกว้างขวาง เช่น การ

อพยพหลบหนีออกนอกประเทศ หากพรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ยังคงเน้นการเปลี่ยนประเทศ เข้าสู่ระบอบสังคมนิยมเต็มรูปแบบก็อาจนำไปสู่การต่อต้านที่รุนแรง ดังนั้น พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว จึงชะลอความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมด้วยการเน้น “การอนุรักษ์รักษาสันติวัฒนธรรมนิยม สืบทอดประเพณี การนุ่งผ้า การแต่งกาย” ในการนี้ พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ตระหนักเป็นอย่างดีว่า ผู้หญิงลาวสามารถจะมีบทบาทใน “การอนุรักษ์รักษาสันติวัฒนธรรมนิยม สืบทอดประเพณี การนุ่งผ้า การแต่งกาย” เป็นอย่างดี เพราะเป็นบทบาทตามประเพณีของผู้หญิงลาวมาแต่เดิมอยู่แล้ว ในขณะที่ผู้ชายลาวเปลี่ยนตนเองเข้าสู่สังคมสมัยใหม่เร็วกว่าผู้หญิง รวมทั้งในด้านการแต่งกาย เพราะผู้ชายไม่ถูกพันธนาการไว้ด้วยกรอบจารีตประเพณีมากเท่ากับผู้หญิง และผู้ชายยังสามารถออกจากบ้านไปแสวงหาประสบการณ์และความรู้ใหม่ ๆ จากต่างแดนอีกด้วย ผู้หญิงจึง ถูกเลือกให้เป็นผู้มีบทบาทอยู่ในครัวเรือนและท้องถิ่นเพื่อสืบทอด “สันติวัฒนธรรมนิยม สืบทอดประเพณี” ของลาว

เป็นที่น่าสังเกตด้วยว่า ในระยะแรกที่ลาวเปลี่ยนระบอบการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่าง สปป.ลาวกับประเทศไทยมีความตึงเครียดมาก พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว จำเป็นต้องระมัดระวังไม่ปล่อยให้วัฒนธรรมสมัยใหม่ของไทยเข้าไปมีอิทธิพลเหนือคนลาวมากเกินไป โดยเฉพาะอิทธิพลที่ผ่านเข้าไปทางวิทยุและโทรทัศน์ เทปเพลง และสินค้าฟุ่มเฟือยต่าง ๆ เพราะวัฒนธรรมสมัยใหม่ของไทยจะทำให้ประเทศลาวตกอยู่ใต้อิทธิพลทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของไทยมากเกินไป การเน้น “การอนุรักษ์รักษาสันติวัฒนธรรมนิยม สืบทอดประเพณี การนุ่งผ้า การแต่งกาย” จะช่วยลดอิทธิพลของวัฒนธรรมไทยสมัยใหม่ได้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกายของผู้หญิงลาวนั้นมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการแต่งกายของคนไทย การเน้นให้ผู้หญิงลาวนุ่งซิ่นจะช่วยให้อัตลักษณ์แตกต่างจากไทยอย่างชัดเจน

อนึ่ง การเน้น “การอนุรักษ์รักษาสันติวัฒนธรรมนิยม สืบทอดประเพณี การนุ่งผ้า การแต่งกาย” ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปวัฒนธรรมลาว จะเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่ทำให้การทอดผ้าของลาวกลายเป็นภาคหัตถอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญ เพราะมีตลาดภายในรองรับสินค้าผ้าทอทั้งผ้าไหมและผ้าฝ้าย ที่ได้รับการผลิตขึ้นมา นอกจากนี้ ยังทำให้พื้นที่ประเทศลาวกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่สนใจศิลปวัฒนธรรมที่แปลกและแตกต่างจากที่ตนเคยชิน ทำให้คนลาวและรัฐบาล สปป.ลาวมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอีกโสดหนึ่งด้วย

3.6 สรุป

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้แนวคิดวาทกรรมในความหมายเดียวกับ Foucault ที่มองว่า วาทกรรมเป็นกระบวนการสร้างและผลิตซ้ำทางความหมาย ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรืออัตลักษณ์ของเราเอง นอกจากนั้นแล้ว วาท

กรรมยังคงทำหน้าที่ที่ตรงสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้างจนกลายเป็น วาทกรรมหลักขึ้นมาในสังคม และยังมองว่า วาทกรรม คือระบบที่ทำให้การพูด/การเขียนถึง (รวมทั้งการปฏิบัติ) ในเรื่องต่าง ๆ ในสังคมหนึ่ง ๆ เป็นไปได้ เพราะวาทกรรมจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่าง ๆ ในการพูด การเขียน (รวมทั้งการปฏิบัติ) ในเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549: 19-20)

ฉะนั้น การสร้างอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวโดยรัฐบาลลาวได้ถูกเชื่อมโยงไปกับแนวความคิดที่ได้กล่าวอ้างข้างต้น เห็นได้อย่างชัดเจนว่า อัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวไม่ได้มีมาโดย “ธรรมชาติ” หากแต่อัตลักษณ์ดังกล่าว ถูกประกอบการสร้างและผลิตซ้ำความหมายจนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาว ซึ่งอัตลักษณ์ของผู้หญิงจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับบริบทหรือเงื่อนไขแวดล้อมทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลา โดยที่อัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวดังกล่าวนี้ จะต้องสอดคล้องไปกับความหมายของคำว่า “ชาติลาว” และ “ความเป็นลาว” ที่รัฐบาล สปป.ลาว จินตนาการเอาไว้ด้วย ตัวอย่าง เช่น

ภายหลังที่ได้รับการปลดปล่อยประเทศ และสถาปนาประเทศมาเป็น สปป. ลาว ในช่วงปี ค.ศ. 2518 พรรคฯ และรัฐบาลลาวมีความมุ่งหวังเป็นอย่างสูงที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่และคนสังคมนิยมใหม่ โดยเห็นได้จากนโยบายการ “ปฏิวัติด้านสังคมและวัฒนธรรม” เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนภายในชาติให้สอดคล้องไปกับอุดมการณ์ทางการเมืองที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาวนิยามเอาไว้ อย่างไรก็ตาม การที่จะทำให้ประชาชนกลายเป็น “คนสังคมนิยมใหม่” ตามความมุ่งหวังอย่างนั้นได้ ต้องอาศัยสื่อประเภทต่าง ๆ เข้ามาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอุดมการณ์ชาตินิยมสู่ประชาชนภายในชาติเพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกและเปลี่ยนแปลงแนวความคิดให้กลายเป็น “คนสังคมนิยมใหม่”

ฉะนั้น จากการศึกษาความเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาดังกล่าวพบว่า วรรณกรรม บทเพลง และการแต่งกาย ถือได้ว่า เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาวใช้ในการส่งผ่านสำนึก “ความเป็นชาติ” และ “ความเป็นลาว” รวมทั้งการประกอบสร้างและผลิตซ้ำทางความหมายให้ผู้หญิงลาว จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวที่มีอิทธิพลต่อความรับรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวในปัจจุบัน

ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ให้กับผู้หญิงลาว เพื่อให้กลายเป็น “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่” พรรคฯ และรัฐบาลสปป.ลาวเห็นว่า “ผู้หญิงสังคมนิยมใหม่” จะต้องเป็นคน “ที่มีความขยันในการออกแรงงาน มีน้ำใจประหยัด มีความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ขอมเสียสละเพื่อส่วนร่วมมีน้ำใจรักชาติ รักบ้านเกิดเมืองนอน มีกิริยามารยาท สุภาพอ่อนหวาน รักษาบรรทัดฐานวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ” ฉะนั้นการที่จะทำให้กลายเป็น “ผู้หญิงของพรรคฯ” และ “ผู้หญิงของรัฐบาลสปป.ลาว” อย่างนั้นได้

จำเป็นนำใช้สื่อประเทศ ต่าง ๆ เข้ามาเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังสำนึกให้กับผู้หญิงลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วรรณกรรม บทเพลง และการแต่งกาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved